

ORVOSI KÖNYVTÁRAK MEDICAL LIBRARIES

*A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of Hungarian Medical Library Association*

2021. 18. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

KÖSZÖNTŐ / EDITORIALS	3
HÍREK / NEWS	4
<i>Digitalizálják az Országos Széchényi Könyvtár állományát</i>	4
<i>Új fogalmak a dietetikában: kifogás menedzsment, bűnbakkeresés</i>	4
<i>Harminc éves a Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége</i>	4
<i>Információs weboldal a felsőoktatási modellváltásról</i>	5
<i>A Szegedi Tudományegyetem és a Denti System újgenerációs fogászati implantátum-rendszere</i>	5
<i>Az inváziós szúnyogok megfigyelését szolgáló Szúnyogmonitorról</i>	5
<i>Megjelent a Szentágotthai János akvarelljei című album</i>	6
<i>Film készült az orosházi Covid-osztályról</i>	6
<i>Elérhető a Koronavírus-kislexikon</i>	7
<i>Bővült a gyermekek poszt-Covid ellátása a Semmelweis Egyetemen</i>	7
<i>A kórokozók nagy részét elpusztítani képes új padlóburkolatról</i>	7
<i>Videoklip hálából</i>	7
BESZÁMOLÓK / REPORTS	8
<i>Kecskeméti Gergely: Gyorsjelentés a Magyar Könyvtárosok Egyesülete</i>	
<i>52. Vándorgyűlésének szekcióüléseiről</i>	8
<i>Lutz Réka; Jegenyés Martina: Múzeumok éjszakája 2021. június 26-án</i>	
<i>a pécsi Klimó Könyvtárban : Pillanatképek</i>	19
EREDETI KÖZLEMÉNYEK / ORIGINAL ARTICLES	20
<i>Hajnal Ward Judit: Szöveg és olvasója = The text and the reader</i>	20
ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNYEK / REVIEW ARTICLES	33
<i>Pogány György: Egy tudós orvos könyvtára: a könyvgyűjtő Köleséri</i>	
<i>Sámuel</i>	33
REFERÁTUMOK / REVIEWS	45
<i>Szubjektív gondolatok a Könyvtári Figyelő 2019/2. számában megjelent</i>	
<i>cikkhez Somorjai Noémi: Figyelni kell rájuk! Az LMBT fiatalok könyvtári</i>	
<i>ellátása címmel</i>	45
ÉVFORDULÓK / ANNIVERSARIES	46
<i>Bede Józsefné: „Mint a legjobbak egyike” – 155 éve született Dr. Korányi Sándor</i>	46
<i>Gracza Tünde: A Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karának</i>	
<i>egykori munkatársa dr. Kellermann Emil (1896-1944)</i>	52
LÉLEK-HÚROK / SOUL STRINGS	61
<i>Gacsályi Tölgyesi Ágnes: Őszi hangulatok</i>	61
SZERZŐI ÚTMUTATÓ / INSTRUCTION FOR AUTHORS	63
<i>Az Orvosi Könyvtárak rovatai és azok röviden megfogalmazott tartalmai</i>	63
<i>Az Orvosi Könyvtárakba szánt cikkek tartalmi, formai követelményei</i>	64

Kedves Kolléga! Kedves Olvasó!

A szabadság íze él még bennünk ezekben a napokban. A nyár épp most adja át helyét az ősznek, de mi még vidám, csodaszép élményeinket dédelgetjük, hiszen az utóbbi hónapokban – minden baljós jel és jóslat ellenére – végre ÉLTÜNK! Utazgattunk, barátkoztunk, találkoztunk, ismerkedtünk, szóval embernek való életet éltünk, legyen bármi is az ára – mert ma már tudjuk, hogy ennek is ára van.

Évente négy alkalommal megjelenő kiadványunk ez évi 3. száma a sokéves átlagot hozza rovatok és oldalszám vonatkozásában: 8 rovat, 64 oldal terjedelemben. Belelapozva megállapíthatjuk, hogy tartalmában sajnos még ott bujkál az alattomos kór, a Covid.

Hírek rovatunk 11 friss érdekessége közül négy is a pandémiával kapcsolatos.

Beszámolók rovatunk – Kecskeméti Gergelynek köszönhetően – ezúttal a Magyar Könyvtáros Egyesület 52. Vándorgyűlésének tartalmas összefoglalóját adja. A beszámolóból kiderül, hogy a sok színes téma mellett az előadások egy része itt is a járványhelyzet – ezúttal könyvtárügyi – vonatkozásait járta körül.

Lutz Réka és Jegenyés Martina képes beszámolója a Múzeumok Éjszakájáról csodaszép felvételeivel a békeidők üdítő pillanatait idézik.

Kiadványunk értékének mindig jelentős fokmérője egy-egy eredeti közlemény. Hajnal Ward Judit sokadszorra teszi közzé az Orvosi Könyvtárak-ban ilyen jellegű publikációját. Most közzét írásában – többek között – érdekes/értékes információk birtokába jut az Olvasó az amerikai egészségügyi ellátó rendszerről.

Pogány György nyugalmazott könyvtárigazgató időről időre megajándékozta Olvasóinkat egy-egy kuriózzal. Most is ezt teszi. Írásából – mint mindig, ritka kincsként – értékes információk birtokába juthatunk.

Kiadványunk eddig, és ezután sem kíván befolyni a politika szövevényes világába. Annál érzékenyebben reagál viszont napjaink aktuális témáira a maga módján. Ennek példája Referátumok rovatunk szubjektív megnyilvánulása egy nagyon is up to date – történetesen épp a politika által felkopt – téma kapcsán.

Évfordulók rovatunk ezúttal két „nagy nevet” is tartogat dr. Korányi Sándor és dr. Kellermann Emil személyében – Bede Józsefné és dr. Gracza Tünde írásának köszönhetően.

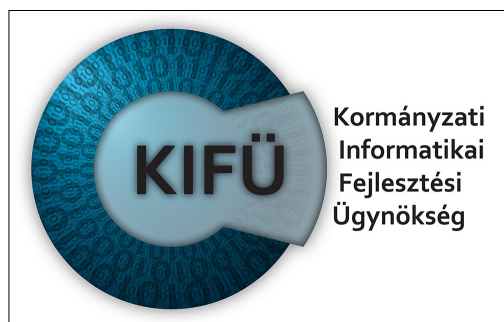
A Nap még forró fináléját játssza testünkön, de a lélek húrjain már az elmúlás hangol. Lélek-húrok rovatunk ennek az érzésnek enged szabad áramlást.

A nyár elmenőben, az ősz érkezőben, és bennünk – némi aggodalommal átszőtt – várakozás kezd ébredezni. Jó lenne hinni, hogy idén végre minden úgy lesz, mint régen. A gyerekek iskolákban tanulnak, a felnőttek munkahelyükön dolgoznak, a szépkorúak őszillatú parkokban sütkéreznek, valamennyien békeidők karácsonyi hangulatára várva.

Hiszem, s ha mind hisszük, decemberi számunk szerzői az ünnep valódi – vírusmentes – üzenetét küldik el majd szerkesztőségünkbe, szakmai híreken túl örömteli eseményekről, boldog várakozásról, Jézus születéséről, békességről, szeretetről.

Úgy legyen!

Gacsályi Tölgyesi Ágnes
szerkesztő

Digitalizálják az Országos Széchényi Könyvtár állományát, amelynek köszönhetően gyorsan és biztonságosan válik hozzáférhetővé közel 10 millió dokumentum. Szíjártó Zoltánnal, a Kormányzati Fejlesztési Ügynökség elnökével Debreceni Gergő beszélgetett 2021. augusztus 2-án a Kossuth Rádió *Jó reggelt Magyarország* című műsorában. A terv megvalósítását szolgáló, három nagy elemből – az ötven nagy kapacitású eszközből és az azokat működtető negyven munkatársból álló, napi 100.000 oldalnyi teljesítményű digitalizáló központból, a feldolgozást és tárolást segítő központi infrastruktúrából, és a felhasználók számára metaadatok alapján, névtér segítségével történő elérhetőségből – álló rendszer elkészült. Jelenleg a digitalizálási munkát végzik „gőzerővel”. A magas és folyamatos szolgáltatási biztonság érdekében georedundancia rendszert alkalmaznak, vagyis nem csupán egy biztonsági másolatot készítenek az adatbázisról, hanem földrajzilag elegendő távolságban helyeznek el több ugyanolyan, egymással szinkronizált tároló eszközt. Bármely eszköz meghibásodása esetén a másik azonnal átveszi annak funkcióját. Az OSZK főigazgatójával egyeztetve várhatóan ősszel kerül élőben bemutatásra az adatbázis.

Forrás: <https://mediaklikk.hu/>

Új fogalmak a dietetikában: kifogás menedzsment, bűnbakkeresés. Az európai lakosság körében csökken a normál és egyre nagyobb a túlsúlyos, elhízott, vagy alultáplált testalkatúak aránya. (A testtömeg-index – body mass index (BMI) – kalkulátor segítségével minden érdeklődő megtudhatja melyik csoportba tartozik. https://www.webbeteg.hu/calc_testsuly) Európában a lakosság fele túlsúlyos, Magyarországon ez az arány még rosszabb. A felnőtt lakosság 60-65 %-a túlsúlyos vagy elhízott és sajnálatos, hogy minden negyedik, ötödik gyermek plusz kilókkal küzd. Az energiamérleg felborulásával – többet eszünk és/vagy kevesebbet mozgunk – magyarázható súlyos probléma. Antal Emese dietetikus, a Tét Platform Egyesület szakmai vezetője, a Szívbarát program koordinátora szerint a „csodabogyók” (fogyasztó tabletták) és „csoda diéták” alkalmazása helyett csak életmódváltással orvosolható. A gyermekek esetében mindehhez nélkülözhetetlen a szülők, pedagógusok, orvosok összefogása és példamutatása.

Forrás: <https://mediaklikk.hu/kossuth>

Harminc éves jubileumát ünnepli idén a dietetikusok érdekvédelmi szakmai szervezete, a Magyar Dietetikusok Országos Szövetsége (MDOSZ). A közel 2000 főt számláló szövetség tagjai főiskolát végzett dietetikusok és egyetemet végzett táplálkozástudományi szakemberek, akik az egészségügy különböző területein túl az ételmezésvezetésben, a megelőzésben dolgoznak, valamint segítik az

élelmiszeripari cégek munkáját is. A szövetség célja a lakosság egészségi állapotának javítása a helyes táplálkozás és életmód népszerűsítésével, az egészségmegőrző táplálkozási szokások kialakításának előmozdítása, valamint a részvétel a táplálkozással összefüggő betegségek kezelésében.

Forrás: <https://ojs.mtak.hu/index.php/egfejl/article/>

Információs weboldalt hozott létre Magyarország kormánya a felsőoktatási modellváltással kapcsolatban. A magyar kormány a modellváltással arra törekszik, hogy az eddiginél rugalmasabb és kiszámíthatóbb működési környezet kialakításával növelje a magyar fiatalok képzésének színvonalát. Az intézmények az évtizedek óta változatlan működési modelljük megújításával sikeresebben tudnak megfelelni az új kihívásoknak. A tervek szerint erről a portálról lehet elérni minden központi információt. A menüsorban a hírek mellett átfogó anyagok is olvashatók a modellváltással kapcsolatban, továbbá a gyakran ismételt kérdések között olyan anyagok olvashatók, melyeket kifejezetten a modellváltó egyetemeken felmerült kérdéskörök alapján állítottak össze. A weboldal címe: <http://modellvaltas.kormany.hu>

Újgenerációs fogászati implantátum-rendszert fejlesztett az Szegedi Tudományegyetem és a Denti System Kft. Az új eljárás jelentősen növelheti a beültetett fogászati implantátumok élettartalmát, javítva ezzel az implantátummal rendelkezők életminőségét. Ez a fejlesztés az implantátum geometriai kialakításának köszönhetően biztosítja azt, hogy a fogágybetegségre jellemző változatos csont-minőségnek megfelelően alkalmazható legyen és az implantáció után megfelelő mennyiségű lágyszövet képződhessen. A kutatómunkát modern eszközpark segítette, az itt nyert tapasztalatokkal a jövőben a fogorvostanhallgatók tudása is gyarapodhat.

Forrás: <https://u-szeged.hu/sztehitek>

A klímaváltozás, valamint az intenzív áruforgalmi és turisztikai tevékenység miatt számos jövevényfaj jut el trópusi élőhelyekről Európába. Ez a folyamat a biológiai invázió, melynek következtében az 50 őshonos csípőszúnyogfaj mellé három új faj érkezett hazánkba. Az inváziós szúnyogfajok potenciálisan számos, emberre és háziállatokra egyaránt veszélyes kórokozót terjeszthetnek. A járványügyi fenyegetettség megértéséhez ismernünk kell e fajok elterjedésének térbeli és időbeli mintázatait. Ennek érdekében 2019 óta működtetik az Ökológiai Kutatóközpont és a Pécsi Tudományegyetem kutatói az egész országot lefedő szúnyogmonitorozó programot. A lakossági bejelentések alapján azonosítják be és teszik elérhetővé a tudományosan igazolt észlelések összegzéseit.

Forrás: szunygmonitor.hu

A Semmelweis Kiadó gondozásában megjelent a *Szentágothai János akvarelljei* című album, amely egy másik oldalát mutatja be dr. Szentágothai Jánosnak (1912-1994), a nemzetközi hírű idegtudósnek, az egyetem Anatómiai Intézetének egykori igazgatójának. Egész életében festett, villámgyorsan, bárhol járt, a világ bármely részének, életének bármely helyszínén: külföldi utazásokon, kirándulásokon, erdők-mezőkön, barátok otthonában, hadifogságban, szívinfarktus után kórteremben, vagy otthon, kedves kertjében – írja róla a kötet előszavában lánya, dr. Szentágothai Klára. Az alkotások hátlapján pedig naplószerűen feltüntette a keletkezés helyét, idejét és a megfestett emberek nevét. Mint az az előszóból szintén kiderült, sok képet elajándékozott, bőkezűen adta, ha kérték tőle, a megmaradtak közül került ki a kötetben látható ötven alkotás. Ezzel a család másoknak is bepillantást enged Szentágothai János hagyatékának ebbe az egyedülálló részletébe.

<https://semmelweis.hu/hirek>

Film készült az orosházi Covid-osztályról. Saját Covid-osztályán forgatott az orosházi Dr. László Elek Kórház és Rendelőintézet. Az exkluzív felvételek egy 12 órás műszakot mutatnak be egy diplomás ápolóval és az intenzív osztály főorvosával, de a filmben megszólal több szakdolgozó és beteg is. A riport célja, hogy bemutassa, egy vidéki kórház miként birkózik meg a járvánnyal. Zsigáné Kele Csilla ápoló a videó elején például arról beszél, hogy mindennap ugyanolyan fáradtan ébred, mert nem tudja kipihegni magát. A drámai felvételek az alábbi oldalon láthatók: <https://index.hu/belfold/2021/05/16/covid-osztaly-oroshaza-korhazi-riport-noverek-orvosok-betegek-koronavirus-laszlo-elek-korhaz-es-rendelointezet/>

Ádám Veronika, az MTA Orvosi Tudományok Osztálya elnöke készítette a Koronavírus-kislexikont, mely egy helyről teszi elérhetővé a járvány kapcsán előforduló leggyakoribb fogalmak magyarázatát. Tüskefehérje, mRNS-vakcina, immunmemória – fogamok, melyekkel a koronavírus-járvány alatt szinte mindenki találkozott, azonban jelentésük pontos kifejtése rendszerint elmaradt. A bizonytalan jelentésű fogalmakhoz előszeretettel tapadnak megalapozatlan hiedelmek vagy légből kapott magyarázatok, melyek a közösségi médiában jellemzően sokkal gyorsabban terjednek a bizonyított tényeknél. A <https://tudomany.hu/cikkek/koronavirus-kislexikon-egy-helyen-a-jarvany-kapcsan-elofordulo-leggyakoribb-fogalmak-magyarazata-111522> oldal segít a témában felmerülő leggyakoribb fogalmak között rendet tenni.

Bővült a gyermekek poszt-Covid ellátása a Semmelweis Egyetemen (SE). Az 1-es és 2-es számú Gyermekgyógyászati Klinikák mellett 2021. július 6-tól a Szent Rókus Klinikai tömbben is ellátják azokat a gyermekeket, akik poszt-Covid tünetektől szenvednek. Varga Péter ellátásszervezési igazgató arról számolt be, hogy olyan tizennyolc éven aluli betegek gyógyítására hozták létre a SE immár harmadik poszt-Covid ellátó helyét, akik bizonyíthatóan átestek Covid fertőzésen, de 6-8 héttel, vagy akár több hónappal később még mindig az életminőséget rontó, elhúzódó tünetekkel – szag- és/vagy ízérzés elvesztése, szűnni nem akaró légúti panaszok, nehézlégzés, köhögés, fáradékonyság, gyengeség, pszichés panaszok, alacsonyabb stressztűrő képesség, depresszió, végtagzsibbadás, fejfájás, szívdobogás-érzés, mellkasi fájdalom, mással nem magyarázható kiütések, hasmenés, visszatérő hasi fájdalom – küzdenek. Mivel a tünetek nagyon változatosak lehetnek, az ellátásban több szakterület is képviselteti magát: gyermekpulmonológus, gyermekkardiológus, gyermekneuroológus, gyermekpszichiáter és klinikai szakpszichológus is. A rendelésre online lehet jelentkezni, az időpontfoglaló felület a www.szent-rokus-gyermek-long-covid.reservio.com linken érhető el. A szolgáltatás igénybevételéhez családorvosi, gyermekorvosi beutaló szükséges.

Forrás: <https://mediaklikk.hu/kossuth/>

Különleges tulajdonságú padlóburkolat-fejlesztése miatt a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara (MKIK) Innovációs Díját nyerte el a Graboplast Padlógyártó Zrt. a 29. Innovációs Nagydíj Pályázaton. A díjat Sebők Katalin, a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) elnökhelyettese és Dunai Péter, az MKIK főtitkára adta át Jancsó Péter elnök-vezérigazgatónak. A győri cég gyorsan és hatékonyan reagált a koronavírus okozta kihívásokra: olyan padlóburkolatot fejlesztettek ki, amely speciális nanotechnológiás bevonata segítségével a kórokozók nagy részét elpusztítja.

nkfi.gov.hu/

Forrás: <https://nkfi.gov.hu/>

Különleges videoklipet készített egy 20 éves pécsi egyetemista, Budavári Sebestyén a Halott Pénz "Amikor feladnád" című slágerének átdolgozásával, bemutatván a PTE I. sz. Belgyógyászati Klinika Kardiológiai Prevenációs és Rehabilitációs Tanszék mindennapjait, az ott folyó odaadó munkát. „...itt meghallgatják a beteget, ha van valami kívánsága, itt van egy családi légkör, és mindenki mindenkit támogat, felhúznak a mélyből és kisimogatják a ráncokat...” Ahogy a Kevlár művésznéven dalokat készítő fiatal a videójához írta, a klip célja az volt, hogy megmutassa, a nehéz időkben is van hova fordulni, ne féljünk segítséget kérni, és vigyázzunk magunkra.

Forrás: aok.pte.hu/hu/hirek/hir/13875

Gyorsjelentés a Magyar Könyvtárosok Egyesülete

52. Vándorgyűlésének szekcióüléseiről¹

Közreadta: Kecskeméti Gergely

Országos Széchényi Könyvtár Információ- és Tartalomszolgáltatási Főosztály

E-mail: kecskemeti.gergely@oszk.hu

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) és a Pest Megyei Szervezet partnerségével Nemzedékek szolgálatában: 2020–2021. *Kihívás, kreativitás, könyvtár* címmel 2021. július 8–9-én Budapesten rendezte meg 52. Vándorgyűlését, az idei évben először az online térben.

OLVASÓSZOLGÁLATI SZEKCIÓ

Luzsi Margó és Komló-Szabó Ágnes Párban című előadásában egy olyan programot mutatott be, amely biblioterápiás foglalkozás formájában hozza össze a meséket és a kortárs irodalmat. A foglalkozás ötlete 2020 őszén született meg, nyolc alkalommal valósult meg kis létszámú csoportokkal.

Ezt követően Benke Dániel és Varga Tünde a Halis Podcastet mutatta be, amelyben kéthetente változatos kulturális témákat dolgoznak fel. A rövid epizódok a könyvtár YouTube-csatornáján elérhetőek. A podcast a zárvatartás alatt indult, és tervezik a folytatást, élő podcastepizódok megtartásával.

Dr. Décsey Sándor a tapolcai Wass Albert Könyvtár és Múzeum Kölcsönözz könyvtári nagymamát! című programját ismertette. A pandémia alatt a bibliotéka elindította házhoz szállítási szolgáltatását, később pedig a „nagymamakölcsönzést” a helyi civil szervezetekkel együttműködve.

Fehérné Szabó Eszter a „silent book”-ok gyakorlati alkalmazásáról tartott előadást. A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár állományában közel 100 darab silent book található. A képkönyvek óvodákban, iskolákban és terápiás célokra is használhatók.

Schmöltz Margit, a Helischer József Városi Könyvtár igazgatója a válság- és változásmentes olvasószolgálati vonatkozásairól tartott előadást. Az olvasószolgálatnak alkalmazkodnia kell a speciális helyzetekhez, például elindították a MeseSzelence szolgáltatást, amely az óvodás korcsoportot célozza meg.

Ezt követte Gál Tibor előadása az Orvostudományi könyvek az Egri Főegyházmegyei Könyvtárban címmel. A hallgatóság röviden megismerhette az orvosi könyvek gyarapításának előzményeit és a bibliotéka kialakításának fő célját is. A gyűjteményt az Eszterházy Károly életében modernnek tartott szakkönyvek alkotják.

¹A *KATALIST-en* 2021. július 13. és július 16. között megjelent cikksorozatból vett gondolatokat a közreadó engedélyével közöljük. A tudósítást Horváth Adrienn, Kovács Anita és Maczelka Árpád beszámolója alapján készítette **Bubonyicz Andrea**.

Trádlér Henrietta a Tripont Foto Videó Kft. Heritázs rendszerét ismertette. A projekt egyszerre digitális archívum és publikációs rendszer, amelynek egyik érdekessége az úgynevezett élő OCR használata, amelyet az előadó a balatonberényi keresztelési anyakönyveken mutatott be, a kéziratok olvasásának könnyítése érdekében.

MÚZEUMI SZEKCIÓ

A szekció első előadásában Havasné Berek Tünde és Mohácsi Zoltán a Hadtörténeti Könyvtár muzeális kincsei közül mutatott be néhányat. Betekintést kaphattunk a hadtörténeti gyűjtemény hivatali eljárásainak sajátosságaiba is.

A győri Miniállami Gyűjtemény bemutatása – Különös tekintettel a Liechtensteini Hercegség Különgyűjteményre című előadásban Biczó Zalán könyvtáros, a gyűjtemény kialakítója mutatta be a gyűjteményt, és érdekes információkat tudhattunk meg a Liechtensteini Hercegségről is.

Bessenyei Ágnes, az OSZK Színháztörténeti és Zeneműtár munkatársa előadásának fókuszában a speciális gyűjtemény különleges dokumentumainak feldolgozása és ennek történeti kérései álltak.

A következő előadás, illetve kisfilm (Nagy példányszámú könyvgyűjtemények aktuális állományvédelmi kihívásai) az állományvédelem nehézségeit, a restaurátorok előtt álló kihívásokat mutatta be, mint például a szennyezettség; a szállítás, a költözés és a klimatizálás állományt veszélyeztető, illetve egészségkárosító következményei.

A Monguz Kft.-től Brada Hedvig prezentációjában a közgyűjtemények működésére vonatkozó statisztikai felmérések eredményeiről, valamint a pandémiahelyzetben történt rendszerfejlesztésekről számolt be.

A szekcióülést vezető dr. Kreutzer Andrea zárszavában kiemelte a digitalizált/digitális és eredeti papírdokumentumok együttélését, és fölhívta a figyelmet arra, hogy a nehézségeket legyőzve minden hagyományos és korszerű tudást állítsunk az állományvédelem szolgálatába.

TUDOMÁNYOS ÉS SZAKKÖNYVTÁRI SZEKCIÓ

A szekcióülés Czeglédi Éva, a ProQuest és Ex Libris regionális területi képviselője előadásával kezdődött, aki összefoglalta a közelmúltban a ProQuest körül zajlott változásokat (Clarivate és ProQuest összeházasodása) és a járvány ideje alatt jelentkezett kihívásokra adott válaszokat. Kiemelte a rugalmasság, az új munkafolyamatok kialakítása és az adatbázisokhoz való távoli hozzáférés fontosságát mind könyvtári, mind szolgáltatói oldalról.

Ezután kerekasztal-beszélgetés következett Pluhár Emese, Török Beáta könyvtárvezetők, Antal Istvánné főigazgató és Gaálné Kalydy Dóra főigazgató-helyettes részvételével a pandémia könyvtárakra gyakorolt hatásáról, a kényszerű zárvatartás ideje alatt elvégzett munkákról, mint a feldolgozásban felhalmozódott restanciák ledolgozása, az online szolgál-

tatások erősítése, a teljes körű állományellenőrzés, az új honlap tervezése, az MTMT-adminisztráció és a DOI-azonosítók bevezetése.

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Az első előadásában Nagy Andor a Könyvtári Intézet pandémiával kapcsolatos felméréseinek eredményeit ismertette. A járványügyi helyzet új tendenciákat hívott életre a könyvtári szolgáltatások területén. A pandémia pozitív hozadékai: az online elérhető tartalmak bővítése, a honlapok felhasználóbarát átalakítása és a digitalizálás. A könyvtárak törekednek a bezárás alatt kialakított innovatív szolgáltatások megtartására és fejlesztésére.

Gerencsér Judit, az Országos Széchényi könyvtár általános főigazgató-helyettese prezentációjában bemutatta, hogy a nemzeti könyvtár a pandémia idején milyen innovatív megoldásokat vezetett be. Kiemelte, hogy a nemzeti könyvtár gyorsan reagált a válsághelyzetre, s hogy olyan új témák kerültek a könyvtárak fókuszába, mint például az infodémia vagy az oltási kampányban való részvétel. Jó gyakorlatként említette a Könyvtári Intézet munkatársainak pandémia alatti tevékenységét a szakma széleskörű tájékoztatására.

Kálmán Rita, a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár főigazgatója bemutatta a járványhelyzet előtt bevezetett színes programokat, amelyekkel az óvodás és az iskolás korosztályt szólították meg, valamint az intézmény pandémia alatti tevékenységét. A zárvatartás alatt bevezetett vagy előtérbe kerülő szolgáltatások közül tervezik az online szaktájékoztató erősítését és igény esetén a könyvcsomag szolgáltatásának fenntartását is.

Péterfi Rita könyvtárigazgató (OPKM) először az intézmény életében bekövetkezett változásokat mutatta be (fenntartóváltás), majd a zárvatartás alatt elvégzett munkákat (raktári rendezés, apasztás) és az online térben megvalósuló rendezvényeket (Bod Péter könyvtárhelyettesi verseny). A jövő szempontjából fontosnak tartotta a referenzkérdések vizsgálatát, amellyel fel tudják mérni, hogy a gyűjtemény mely részére van a legnagyobb kereslet.

Békey Mária, az Országos Idegennyelvű Könyvtár fősztályvezetője a pandémia alatt az online térben kialakított fejlesztéseiket ismertette. Több újdonságot is bevezettek, például a bankkártyás fizetést. Ismertette azt a felhasználói igényfelmérést, amelyből kiderült, hogy az olvasók számára a legfontosabb a kölcsönzések hosszabbítása, a hosszabbítási limit csökkentése, az online beiratkozás lehetőségének megteremtése volt. Igény mutatkozott az online felületekre is, a legkevesbé igényelt újítás az idősáv bevezetése és a házhoz szállítás volt.

Ezután az Országgyűlési Könyvtár osztályvezetői, Villám Judit és dr. Urai-Tóth Éva a pandémia 2020-as és 2021-es éveiben jelenléti és távmunkában folytatott munkáinak eredményességét ismertették. A parlamenti képviselők számára folyamatosan biztosított ügyelet mellett bővítették szolgáltatásaikat az online térben (tájékoztatói segédletek nyilvánossá tétele, jogi portálok és Wikipédia-szócikkek bővítése, Facebook-posztok és távoktatási anyagok készítése).

Palyik Katalin humáninformatikus, a Digitális Bölcsészeti Központ munkatársa a Nemzeti Névtér indulását és fejlesztéseinek mérföldköveit ismertette. Előadásában a Nemzeti Névtér mint metaadat-repozitórium rendszerét, funkcióit, működését a gyakorlatban is prezentálta.

A szekció határon túli előadója Bednárík Prokec Zita (Juhász Erzsébet Könyvtár, Topolya) és Lengyel Mónika (Monguz Kft.) a délvidék könyvtárügyi helyzetének felvázolása után beszámoltak a Quolto integrált könyvtári rendszerre való átállás folyamatáról, amelynek során számos kihívással kellett megküzdeniük, mint például a több ezer cím nélküli analitika, a rendszertelenül rögzített adatmezők vagy a szerb nyelvű állomány metaadatainak egy szerb integrált rendszerbe történt korábbi rögzítése.

Zárásként a résztvevők megtekinthették Udvardy-Nagy István, a SmartFreq munkatársának szponzorfilmjét, amelyben olyan eszközöket mutattak be, amelyek az RFID-technológia segítségével tudják a könyvtárak szolgáltatásait megkönnyíteni.

HATÁRON TÚLI KÖRKÉP

Horvátország, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna könyvtárosai egy-egy videóban mutatták be, hogyan működtek könyvtáraik a pandémia alatt: milyen eszközökkel védekeztek, szerelkeztek fel; milyen szolgáltatásokat vezettek be annak érdekében, hogy ne veszítsék el a használókat, és milyen hatással volt a könyvtár intézményére és a könyvtárosokra a kényszerű zárvatartás.

A levetített hat kisvideó elérhető az MKE YouTube-csatornáján és a vándorgyűlés honlapján.

A horvátországi Pélmonostor városi könyvtárának érdekesebb online programjai a járvány alatt: Misu, a törpe és a könyvtárosok péntek esti meseolvasással és kreatív feladatok megoldásával szórakoztatták a kisebbeket; a nagyobbaknak virtuális műhelyt hoztak létre, amelyben Jancsival és Juliskával tanulhattak programozni a gyerekek; a középiskolásoknak könyvtárhasználati kisvideókkal (például katalógushasználat) készültek, és olvasáskihívást indítottak a Facebookon.

Romániai könyvtárosok színes felvételeiből állt össze a második kisvideó. A korlátozások felkészületlenül érték őket. Általában az első két hónapban adminisztratív feladatokat végeztek, majd a katalógus finomításával, segédletek készítésével, a digitalizálás előkészítésével, tudományos kutatással foglalkoztak, valamint online tartalmakat fejlesztettek. Amint lehetőség nyílt rá, ablakon keresztül kölcsönöztek („kertkönyvtárak”). A pandémia alatt mindent megtettek, hogy megtartsák olvasóikat, ennek ellenére a látogatók száma csökkent a nyitás után. Észrevehető a használók körében, hogy megtapasztalták az online lét csapdáit is, például a monitorfüggőséget. A felismerés nyomán a szülők visszatérnek a mesekönyvekhez és az esti mesélésekhez, amelyekhez a könyveket remélhetőleg a könyvtárból szerzik majd be.

A Kapocs Könyvtári Csoport képviselője foglalta össze, hogy a Vajdaságban hogyan reagáltak a járvány miatt kialakult helyzetre: bővítették, népszerűsítették a Vajdasági Magyar Digitális Adattárat, színes online tartalmakat hoztak létre, digitalizáltak, hangsúlyt fektetve a helytörténeti vonatkozású dokumentumokra, bevezették a Qultót, több könyvtár megújult (Szabadka, Kishegyes, Törökkanizsa), Topolyán Kóder klubot indítottak a 8–14 éves korosztálynak, a költészet napjára online szavaltak verseket.

A Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesülete rímekre faragott kisvideójában egyrészt megismerkedhetünk annak tisztújítás utáni állapotával, másrészt egy-két sorban számos könyvtár járvány alatti, utáni tevékenységével. Bepillantathatunk az egyesület stratégiájának főbb pontjaiba is.

A körképet Az ukrajnai könyvtárak a pandémia idején című összeállítás zárta. A könyvtárak biztosították a szabad hozzáférést a bibliográfiai és a tényadatokhoz, és folyamatosan, több csatornán elérhetőek voltak a használók számára. A közösségi média felületein közvetítéseket, bejelentkezéseket készítettek, ingyenes számítógépes oktatást tartottak, könyvcsoomagokat állítottak össze, maszkot varrtak, horgoltak, foglalkozásokat, megemlékezéseket tartottak.

ZENEI KÖNYVTÁROSOK SZERVEZETE

Először Grégász Miklós, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár médiatárosa beszélgetett Jávorszky Béla Szilárddal, a Magyar Zene Háza könyvtárvezetőjével. A beszélgetésből kiderült, hogy az MZH a populáris kultúrával is foglalkozni szeretne. Céljuk kutatóbázis kialakítása a magyar populáris kultúra történetével kapcsolatos könyvekből, hanghordozókból, folyóiratokból, filmekből, fotókból.

Eztán a Csorba Győző Könyvtár negyvenéves Zeneműtárát mutatta be Kovácsné Sorossy Csilla. Az évforduló alkalmából kiállítás is készült. A Zeneműtár történetén kívül a tervek-ről is szó esett, mint a digitalizálás, a digitális zongora beszerzése, a fiatalabb korosztály megnyerése (például szabadulószoa által).

Az OSZK januárban indult Hangtár adatbázisát Illyés Boglárka mutatta be. Beszélt arról, hogy a kategorizálás során milyen nehézségekbe ütköztek. Bemutatta az oldal használatát: böngészés, tartalmi kiemelések, tematikus válogatások. Vázolta a terveket is: tematikus aloldal létrehozása, további felhasználóbarát fejlesztések.

MEGYEI KÖNYVTÁRI KÖRKÉP

A délelőtti programban három blokkban négy-négy megyei könyvtár vezetője tartott egy-egy prezentációt arról, mi történt megyéjük könyvtáraiban a pandémia hónapjai alatt, majd ezt követően válaszoltak a kérdésekre.

Fodor Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár vezetője az olvasóbarát intézkedésekről számolt be, mint például az ingyenes előjegyzés, amelyet népszerűsége miatt a jövőben is megtartanak. Kiemelte, hogy 9,2 millióra nőtt a távhasználatok, valamint nőtt az új beiratko-

zók száma is. A zárás hónapjai alatt megtörtént az UNESCO Világ könyvfővárosa 2023 pályázat előkészítése és benyújtása, és elkezdtek az FSZEK 2021 és 2027 közötti stratégiai tervének kidolgozását.

A Méliusz Juhász Péter Könyvtár igazgatója, Kovács Béla Lóránt előadásában elmondta, hogy intézményével az UNESCO Kreatív városok programjába nyújtottak be pályázatot City of literature címmel. Bevezették könyvtári automatákat, amelyek teljes kihasználtság mellett működtek, és azt tapasztalják, hogy a pandémia után is sokan használják ezeket. Ugyanakkor a beiratkozott olvasók számában folyamatos, jelentős csökkenés mutatkozik.

A Takáts Gyula Megyei és Városi Könyvtár intézményvezetője, Horváth Péter arról számolt be, hogy először a könyvek házhoz szállítását vezették be, majd 2021 februárjában átálltak a küszöbkönyvtár megoldásra. Sikeresen megoldották az otthoni munkavégzésre való fokozatos átállást. A home office-ban rekordjavítás, elmaradt analitikus feltárások pótlása, valamint az irodalomkutatások frissítése zajlott. A könyvtár Könyvtámasz című magazinja is útjára indult.

A Békés Megyei Könyvtár elmúlt időszakáról Rakonczás Szilvia számolt be. Jelentős energetikai felújítást végeztek el, és otthoni munkavégzést tudtak bevezetni. Nyáron az elmaradt programokat sikeresen bepótolták. A novemberi zárás újabb épület-korszerűsítéssel esett egybe. Intenzívebbé tették online jelenlétüket, bővültek digitális szolgáltatásaik. A nyitást követően is megmaradt a digitális szolgáltatások használatának aránynövekedése.

A Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár tevékenységéről Tózsér Istvánné Géczi Andrea igazgató számolt be. Az otthoni munkavégzés bevezetése mellett a munkatársak lelki egészségére is kiemelt figyelmet fordítottak. Az elmúlt időszakban egy 1,5 éves felújítást zárnak le, a visszaköltözés és az informatikai rendszerek beüzemelése zajlik. Elindult a könyvtár havilapja, a Bródy Magazin, és a www.summajatirom.hu címen útjára indult a könyvtár helyismereti portálja is.

A Dr. Kovács Pál Könyvtár és Közösségi Tér igazgatója, Horváth Sándor Domonkos, előadásában 2020. novemberi adatok alapján megállapította, hogy aktivitást csak a korábbi olvasók 25%-a mutatott. Bevezették a félretételi kölcsönzés lehetőségét, ez a szolgáltatás népszerűsége miatt a jövőben is megmarad. Számos videóközvetítést készítettek, így tartották meg például március 15-ei ünnepségüket. Kiemelt hangsúlyt fektettek arra, hogy maguk is műsorokat készítsenek, saját szakembereikkel és eszközeikkel. Emellett jelentős helytörténeti művek előkészítésében is közreműködtek.

A Bács-Kiskun Megyei Katona József Könyvtár igazgatóhelyettese, Huszkáné Horvát Andrea beszámolt róla, hogy ablak-, küszöb-, kapu- és teraszkölcsonzéssel is próbálkoztak a zárvatartás alatt. Infografikákon mutatta be, hogy június 29. és július 6. között mekkora növekedés mutatkozott a beiratkozások, a látogatások és a kölcsönzött dokumentumok számában. Online térbe költöztettek programokat minden korosztály számára. Youtube-csatornájukon az elmúlt időszakban 149 felvételt tettek közzé, amelyek 44 125 megtekintést generáltak.

A II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár igazgatóhelyettese, Varga Gábor, a közelmúltról egy dolgozói kérdőív eredményeit bemutatva számolt be. A kérdőív a pandémia időszakáról tartalmazott kérdéseket, amelyet a dolgozók kb. 70%-a töltött ki. A kérdések a home office-ra, a kommunikáció minőségére, a munkavégzés hatékonyságára vonatkoztak.

A Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár igazgatója, Tomasovszki Anita mutatta be intézményük és a megye jó gyakorlatait: folyamatos módszertani segítségnyújtás a megye könyvtárainak; kölcsönzés működtetése (ajtó-, ablak-, küszöbkölcsönzéssel és házhoz szállítással); online beiratkozás, félretétel és előjegyzés bevezetése, Poket-automaták beüzemelése. Felújított stúdiójukban számos videót és online tartalmat hoztak létre, rendezvényeiről élő stream formájában tudósítottak Youtube-csatornájukon.

Baranya megyéből a Csorba Győző Könyvtár igazgatója, Miszler Tamás beszámolt a Könyv (fu)tár szolgáltatás bevezetéséről, amelynek keretében Google-úrlap segítségével adhattak le könyvigénylést az olvasók, és Pécs területén kiszállították az igényelt könyveket. Az ősz során az 1. számú könyvtárbuszt is könyvátvevő ponttá alakították. A naponta előkészített könyvcsomagok száma gyakran meghaladta a százat, online tartalomszolgáltatásaik erősödtek, Youtube-csatornájukon egyes tartalmak a 600.000 megtekintést is elérték.

A Balassi Bálint Megyei Könyvtár Közművelődési Intézet igazgatója, Molnár Éva előadásában pozitív üzeneteket igyekezett átadni. Salgótarjánban az elmúlt időszakot a könyvtár épületének energetikai felújítása határozta meg. A zárvatartás alatt részleges állományeltár kezdődhetett, kialakításra került a Pont neked elnevezésű, tiniknek szánt olvasói tér, házhoz szállították a könyveket.

A Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár igazgatója, Sikaláné Sánta Ildikó hangsúlyozta, hogy a lehető legteljesebb nyitottsággal várták az olvasókat, próbálták működtetni az intézményüket. Az olvasók kiszolgálására könyvtárteraszt hoztak létre. A zárva tartás alatt a teljes kölcsönözhető állomány ellenőrzése megtörtént. Megkezdték az új stratégiai terv elkészítését, amelybe már a pandémiás tapasztalatokat is beépítették. E-könyvtáruk számos új tartalommal bővült. A digitális tartalmakról tematikus ajánlókat készítettek, és városismereti applikációk is készültek.

A GYERMEKKÖNYVTÁROS SZEKCIÓ ÉS A KÖZKÖNYVTÁRI EGYLET KÖZÖS SZEKCIÓÜLÉSE

Laki Ildikó (főiskolai docens, Milton Friedman Egyetem) előadásában a 2021 júniusában végzett felmérés eredményei ismertette. A kb. 90 könyvtáros részvételével zajló vizsgálatban a válaszok 1/3-a Budapestről érkezett. Vizsgálták a járványhelyzetnek a könyvtárosok mentális egészségére és munkavégzésére gyakorolt hatásait, valamint a könyvtárak online térben létrejött új szolgáltatásait. Az olvasói és könyvtárosi visszajelzések alapján az járványhelyzet alatt indult új kezdeményezéseket megtartják.

Goda Beatrix (könyvtáros, Országos Pedagógiai Múzeum és Könyvtár) előadásában a képkönyves könyvtári foglalkozások pedagógiai-oktató-fejlesztő céljait, módszertanát ismertet-

te. Ezek a csak képeket tartalmazó könyvek az óvodás- és iskoláskorú gyermekek fejlettségi szintjének megfelelően a történetmondás kompetenciájának kialakítására, a nyelvi készségek fejlesztésére, akár hátránykompenzációra is alkalmasak. Az egyes történetek egyéni- leg, párban vagy csoportosan feldolgozva az olvasóvá nevelés, a biblioterápia vagy akár a művészeti nevelés céljaira is alkalmazhatók.

A következő négy előadás Covid és a gyerekkönyvtár gyűjtőcím alatt, az ország négy gyermekkönyvtárának karanténidőszak alatti pozitív és negatív tapasztalatait foglalta össze. Mindegyik könyvtár igyekezett kihozni a legtöbbet a speciális helyzetből az olvasók igényeinek kiszolgálása érdekében. A gyermekfoglalkozások, a könyvajánlók, az ünnepekhez kapcsolódó tematikus programok az online térbe költöztek, s a könyvtárak célja a hagyományos és az online térben való jelenlét együttes fenntartása lett.

Dienes Éva (vezető, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Sárkányos Gyerekkönyvtár) előadásában többek között kiemelte, hogy az online közvetítések során a háttérben lévő könyvek mintegy indirekt könyvajánlóként is funkcionáltak, a FSZEK könyvtárosainak bemutatkozó kisfilmjei pedig a könyvtárosszakma népszerűsítését is szolgálták.

Barbara néni és az online lehetőségek tárháza címmel Muntyán Barbara (gyermekkönyvtáros, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár) mutatta be a FSZEK egyik fiókkönyvtárának sikeres kezdeményezéseit, mint például a kisebbeket mondókázással és könyvajánlóval megszólító Süni-programokat, illetve a kamaszoknak szóló online biblioterápiás beszélgetéseket.

Németh Szilvia (gyermekkönyvtáros, Vörösmarty Mihály Könyvtár, Székesfehérvár) előadásában a székesfehérvári gyermekkönyvtár tagkönyvtáraival együtt szervezett, az online térbe helyezett programjait (például húsvéti vetélkedő) mutatta be. Emellett szó volt az online környezetbe történő költözés nehézségeiről is, továbbá az előadó hangsúlyozta annak fontosságát, hogy a könyvtáraknak az interaktív tartalmakkal a gyermekeket és szüleiket is egyaránt meg kell szólítaniuk.

Ezután Endrédi Szabó Erika (vezető, BEMKK Nagy Károly Városi Könyvtár, Bicske) Csiki-csuki avagy „koronás” kalandjaink az elmúlt két évben bemutatója következett. A cím utalt a könyvtár gyakran váltakozó nyitva és zárva tartó periódusaira. Az első karanténidőszak alatt a bicskei könyvtár munkatársai az idősebb generációt segítették informatikai problémák megoldásában az unokákkal való kapcsolattartás érdekében, olvasásnépszerűsítő programjaik közül pedig kiemelhető a Nyomozás Bodzával elnevezésű online vetélkedő.

Végezetül dr. Bogdán Csaba (ügyvezető, DartsMatek) Legyen minél nagyobb élmény a könyvtár! – Interaktív, digitális darts játék című előadásában a könyvtári foglalkozások újragondolásához is használható szoftvert mutatta be, amely játékos formában a matematikai alapképességek fejlesztésére, és speciális tanulási problémák kezelésére is alkalmas (<https://dartsmatek.hu/>).

MEGYEI KÖNYVTÁRI KÖRKÉP

2. RÉSZ, 4. blokk

A szekcióülés délutáni részében folytatódott a megyei könyvtárak beszámolója a 2019-es vándorgyűlés óta eltelt időszakról, különös tekintettel a pandémiára és az ahhoz való alkalmazkodásra.

Buriánné Tarró Edit (Vörösmarty Mihály Könyvtár, Székesfehérvár) beszámolt a látogatások és a kölcsönzések számának csökkenéséről, valamint a közalkalmazotti státus megszűnése miatt fellépő nehézségekről is. Jól szervezett és hatékony volt a home office-ban végzett munka. A zárvatartás idején nagyarányú selejtezés, átrendezések, saját online tartalmak karbantartása és belső szakmai képzések zajlottak. Az online megjelenést tervszerűen növelték, lehetővé tették az online beiratkozást, megszervezték az új kölcsönzési megoldásokat.

Tóth Máté (Hamvas Béla Pest Megyei Könyvtár, Szentendre) is a munkavégzés új feltételeinek megteremtéséről és a fokozott online jelenlét eredményeiről számolt be. A házhoz szállítást új szolgáltatásként vezették be, de a nyitás után is fenntartják. A helyi önkormányzattal a közvetlen járványügyi teendőkben is együttműködtek. Népszerűséget hozó sikerként az online versmondóversenyt emelte ki.

Liebhauser János (Illyés Gyula Megyei Könyvtár, Szekszárd) kiemelte a stratégia mint kiindulópont fontosságát a rendkívüli helyzet adta problémák megoldásában is. A szinte rögtön megindított házhoz szállításnak is köszönhetően a kölcsönzési forgalomban nem volt jelentős csökkenés. A home office-ra való átállás elősegítette az országos programokhoz való kapcsolódást. A térség könyvtári hálózatára már kevésbé sikerült ezt az aktivitást kiterjeszteni. Az új könyvtárápület és a költözés tervezésére (a Modern Városok Program keretében) kiválóan alkalmas volt ez az időszak.

Czakóné Gacov Katalin (Verseghy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény, Szolnok) videón bemutatta a 2020-ban végzett épületfelújítást. A Családbarát munkahely című pályázat forrásai lehetővé tették munkakörülményeket javító fejlesztéseket és programokat is. A Területi Szolgálat tanácsadással és jó gyakorlatok megosztásával segítette a megye könyvtárait. A használókkal való kapcsolat járvány utáni erősítésére is születtek tervek.

Rózsa Dávidnak az olvasói létszám változásaival kapcsolatos kérdésére a következő válaszok születtek:

Székesfehérvár: A 11 %-os visszaesés kezelhető. A mérés lehetőségei korlátozottak voltak, mostanában, a nyitás után válik világossá a csökkenés mértéke. Fontos feladat lesz az olvasók visszaszerzése.

Szolnok: A házhoz szállítást a fenntartó sokáig nem tette lehetővé, az első szakaszban a kölcsönzés erősen visszaesett. A „könyvtárpakk” szolgáltatás sikeres volt, és az olvasók sokáig ragaszkodtak hozzá. A teljes nyitás óta erősen megélénkült a forgalom. A használói kapcsolatok helyreállítása érdekében a 2021-es nyári zárás csak pár napig fog tartani.

Szentendre: A kölcsönző használók számának mintegy 10%-os visszaesése a kölcsönzött dokumentumok számának 50%-os visszaesésével párosult. Ez azonban nem fejezi ki azt, hogy hány ember életében játszott fontos szerepet a könyvtár a járványidőszakban. Az olvasói visszajelzések kifejezetten megelégnéltek.

Szekszárd: A leggyakrabban bejáró könyvtárhasználók megmaradtak, ami megnyugtató. A könyvkölcsönzések száma nem esett vissza. A könyvtárat ritkábban használók körének szokásaira valószínűleg tartósabb hatást gyakorolt a könyvtár nélküli élet tapasztalata. Az ő megtartásuk érdekében már a szóban forgó időszakban is tettek lépéseket (heti-, sőt napilapok kölcsönzése). Visszaszerzésük nehéz és hosszabb folyamat lehet.

5. blokk

Dr. Baráthné Molnár Mónika (Berzsenyi Dániel Könyvtár, Szombathely) beszámolt a közelmúltban zajlott IKR-cseréről és állami számvéveszéki vizsgálatról is. A pandémia idején a könyvtár bekapcsolódott a maszkok csomagolásába, az önkéntes véradásba, felajánlta segítségét a helyi oltóponton is. A felhasználók körében népszerű volt a Könyvterasz szolgáltatás és a streamelt előadások. A megye városi és kistéleplési könyvtárai saját kezdeményezéséből különféle programokat indítottak.

Dr. Baranyai Tamás (Eötvös Károly Megyei Könyvtár, Veszprém) beszámolója alapján a home office lehetősége mellett a bejáró dolgozók védelmét is megoldották. A pandémia alatt elvégezték az állományellenőrzést, kisebb átrendezéseket és műszaki munkákat. A nyitás után elsősorban a középiskolás és fiatal aktív korosztály visszaszerzésén dolgoznak. A fokozott online jelenlét és használat a közösségi oldalakon valósult meg. Bevezették a könyvcsomagok összeállítását, az ablakos kölcsönzést. A fiókkönyvtárakban lehetővé tették a napi- és hetilapok olvasását, az iskolákban letéti állományt helyeztek el. Céljuk 2022-re elnyerni a minősített könyvtári címet, és a város készül az Európai Kulturális Főváros 2023 programra.

Mikolasek Zsófia (József Attila Megyei és Városi Könyvtár, Tatabánya) videón mutatta be a költözés miatt éppen 2020 márciusában bezárt könyvtárban zajló munkákat. A szolgáltatások az új épületben 2021 áprilisában–májusában indultak el két lépcsőben. A zárvatartás alatt podcastokkal, könyvajánlókkal, majd helyismereti anyagokkal és kvízekkel is jelentkezett a könyvtár. A gyermekkönyvtár Zsákbamacskának elnevezett kölcsönzést kínált, személyre szabott válogatással. Kiemelkedően sikeres online programok voltak a szerzőkkel való beszélgetések és a rendhagyó irodalomórák.

Kiss Gábor (Deák Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, Zalaegerszeg) prezentációjában a könyvtár új online tartalmait mutatta be. A könyvtár elnyerte a minősített könyvtári címet és a Családbarát munkahely minősítést. Apasztást és állományellenőrzéseket végeztek. A zárttéri szolgáltatásra vonatkozó tiltás idején megnyitották a „Deák-teraszt”, és megújították a könyvtárhelyiségek belső tereit.

Rózsa Dávid körkérdése: mit tesznek a könyvtárak az olvasók visszaszerzéséért, illetve készültek vagy tervben vannak-e olvasói igényfelmérések?

A válaszokból a következők derültek ki: az olvasók ősszel szokás szerint visszatérnek a könyvtárba, erre a ciklikusan ismétlődő szakaszra számíthatunk, de kampánnyal ez erősíthető is. Esetleges őszi korlátozások esetére az eddig legsikeresebbnek bizonyult módszereket készülnek alkalmazni, mint például a szabadtéri helyismereti séták. A szabadtéri és online programokon a tapasztalatok szerint nemcsak a könyvtár használói vesznek részt, tehát a könyvtárhasználók körének bővítését is szolgálhatják. A pandémia alatt elsajátított új készségek mindenképpen hozzájárulnak a közönségkapcsolatok hatékony ápolásához.

KÜLFÖLDI KÖNYVTÁRI KÖRKÉP A COVID UTÁN

A hallgatóság öt szomszédos ország – Ukrajna, Románia, Szerbia, Horvátország, Szlovénia –, valamint Csehország, Lettország és két afrikai állam – Marokkó és Kenya – könyvtárszakmai helyzetéről kapott képet az MKE által felkért külföldi könyvtárszakmai partner-szervezetek és partnerintézmények képviselőinek előadásában. A levetített videóelőadásokban hangsúlyos szerepet kaptak a pandémia okozta kihívások és nehézségek, illetve a járvány szülte innovációk.

52. VÁNDORGYŰLÉS

MAGYAR KÖNYVTÁROSOK EGYESÜLETE

2021. JÚLIUS 8-9., BUDAPEST, OSZK

Múzeumok Éjszakája 2021. június 26-án a pécsi Klimo Könyvtárban Pillanatképek

A fotókat készítették: Lutz Réka és Jegenyés Martina

E-mail: lutz.reka@lib.pte.hu

Szöveg és olvasója
The text and the reader
Hajnal Ward Judit

Rutgers Egyetemi Könyvtár, USA
E-mail: judit.ward@rutgers.edu

Rezümé

Az irányított olvasás kutatási témája közel egy évtizede hozta össze a magyar és amerikai könyvtárosok kis közösségét az addiktológia területén, profitálva a két ország eltérő hagyományaiából saját munkájukban. A szakmai feladatok az egyén életébe is beleavatkoznak. Az amerikai Reading for Recovery project inspirálta a Tintásüveg című magyar nyelvű addiktológiai bibliográfiai olvasókönyv megszületését. A kötet szövegeivel folytatott képzeletbeli párbeszéd és reflektálás önmagunk alaposabb megismerésére késztet. A megváltozott világunkban értelmet keresők számára újabb történetek készültek, amelyek a személyes megérintettség révén szólnak az olvasóhoz.

Tárgyszavak

Szenvedélybetegség, biblioterápia, szövegértés

Abstract

The topic of guided reading has brought together a group of addiction librarians from Hungary and the United States, benefiting from the diverse traditions in the two countries. Our profession often interferes with our personal life. It was the American Reading for Recovery project that inspired the Hungarian collection of addiction-related short stories entitled Ink well. The virtual dialogue with these texts, along with reflections, provides a path to self-exploration. Reaching out to the reader on a personal level, new stories are available for those trying to make sense of our ever-changing world.

Keywords

Addiction, bibliotherapy, reading comprehension

Emléktöredék

Az irányított olvasás, más szóval biblioterápia szerepelt az egyik panel fő témájaként a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége 2016-os konferenciáján. Itt beszéltem először a Reading for Recovery (R4R), olvasás a gyógyulás érdekében című projektünkről, amelynek célja egy addiktológiai biblioterápiai gyűjtemény összeállítása volt a Rutgers Egyetem Alkoholtudományi Intézet könyvtárában az Amerikai Könyvtári Szövetség (ALA) támogatásával. A közkönyvtárak könyvklub-modelljét követő R4R segít az olvasnivaló kiválasztásában és letölt-

hető-nyomtatható anyagokat is ajánl (munkalapok, könyvjelzők és vitakérdések egy adott könyvről). Az *Orvosi Könyvtárak* két alkalommal is közölte a további fejleményeket.^{1,2}

Library / Research Guides / R4R @ Rutgers: Reading for Recovery / About Bibliotherapy

R4R @ Rutgers: Reading for Recovery: About Bibliotherapy

Search this Guide Search

R4R is a resource geared towards those interested in the use of bibliotherapy, i. e., guided reading, for substance use problems. It was created at the Rutgers Center of Alcohol Studies Library in 2015-2016 with the help of an ALA Carnegie-Whitney grant.

Home About Bibliotherapy For Librarians - For Addiction Professionals - For Readers -

What is Bibliotherapy?

Bibliotherapy refers to the **use of books** from a list created under the guidance of a subject expert in order to **address a therapeutic need**. Although the practice has received growing attention in recent years, the term bibliotherapy itself was **first coined a century ago**, and the underlying belief that **books can provide healing benefits to readers** is one that dates all the way back to antiquity.

Highlighted Titles on Guided Reading	About Bibliotherapy	Highlighted Web Resources
<p>Selected books on the use of bibliotherapy, with reading lists. Interview from NPR with the authors of <i>Out of the Wreck</i>.</p> <div data-bbox="263 958 347 1093"> </div> <p>Out of the Wreck I Rise by Neil Steinberg; Sara Bader ISBN: 022614013X Publication Date: 2016-08-23</p> <div data-bbox="263 1137 347 1272"> </div> <p>The Novel Cure by Ella Berthoud; Susan Elderkin ISBN: 0143125931 Publication Date: 2014-12-30</p>	<p>In its modern application, bibliotherapy is used to treat a variety of disorders, including insomnia, anxiety, obsessive compulsive disorder, and addiction, and it shows promise for use by both children and adults. There is great variety in how bibliotherapy is performed, with some readers working directly under the supervision of their doctor or counselor and others choosing to pursue an entirely self-directed course of treatment.</p> <p>One of the great appeals of bibliotherapy is the diversity of materials that can be incorporated into its curriculum, which is in no way limited to traditional self-help books. Not only have studies shown that both fiction and non-fiction books can be equally helpful to patients, but more experimental forms, such as graphic novels, have also shown tremendous promise, meaning that the number of successful treatments that exist is potentially as great as the number of books that have been written.</p> <div data-bbox="901 1019 1066 1131"> </div>	<p>Selected web sites for anyone interested in bibliotherapy. Updated regularly.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bibliotherapy (American Library Association) Web-based and print resources on the topic of bibliotherapy • Bibliotherapy Booklists (Carnegie Library of Pittsburgh) Blog post and book list from CLP's Melissa F. • Bibliotherapy Education Project (Central Michigan University) Learn about the project, the research and created works from CMU's College of Education and

1.ábra Biblioterápia értelmezése a *Reading for Recovery* honlapon

Magyar vonatkozás

Az R4R kétségtelenül sokat profitált a magyarországi biblioterápia eredményeiből, elsősorban a Palotai Mária és Kovács Beatrix orvosi könyvtárosok nyújtotta szakmai segítség formájában, illetve a magyarországi biblioterápia egyik kiemelkedő szakembere, Béres Judit révén. A magyar szakirodalom és a gyakorlat számos új ötletet adott az amerikai programhoz. Az ALA pályázati követelményének megfelelően az eredmények ismertetésébe bevontuk a magyarországi partnereket. A nyolc részből álló sorozatban a két magyar poszter nagy sikert aratott a SALIS, vagyis az amerikai addiktológiai könyvtárosok és az AMHL, az amerikai mentálhigiénés könyvtárosok közös konferenciáján.³

¹ Hajnal Ward Judit, William Bejarano: Gyógyító olvasás az Amerikai Könyvtár Szövetség támogatásával. = *Orvosi Könyvtárak : a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja*, 2017. 3. sz. p. 37-41.

² Hajnal Ward Judit: Egyedül nem megy: gondolatok egy addiktológiai biblioterápiai gyűjtemény összeállításában. = *Orvosi Könyvtárak : a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja*, 2017. 1. sz. p. 18-28.

³ Palotai Mária, Kovács Beatrix: Hajnal Ward Judit: *Tintásüveg. Történetek a tengerentúlról* c. kötetének könyvbemutatóján jártunk május 6-án a Kossuth Klubban. = *Orvosi Könyvtárak : a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja*, 2019. 3. sz. p. 41-43.

Emléktöredék

2019-ben a Rutgers Egyetem egyik természettudományi könyvtárában lehetőségem nyílt egy hasonló program indítására *Books We Read*, vagyis Könyvek, amelyeket olvasunk néven, részben az R4R folytatásaként, részben a bevált módszerek újrahasznosítása céljából.⁴ A projekt az egyetemisták széles rétegeit bevonva az olvasás népszerűsítésének elemeire épít, de megőrzi az R4R legfontosabb sajátosságát, az adott szöveggel történő személyes azonosulás lehetőségeinek kiaknázását is.

2. ábra A *Books We Read* program honlapja a pandémia közepén

Magyar vonatkozás

Az R4R és *Books We Read* magyar kollégák segítségével kidolgozott módszere szerinti hosszabb-rövidebb alkotások szövegközpontú értelmezése bevált a koronavírus okozta távoktatás alatt is. A félév közbeni *Tales We Read* és a nyári online *Summer Tales* olvasóprogramokról a 3K hasábjain jelent meg ismertetésünk⁵, illetve a kényszerű zárvatartás alatti személyes tapasztalataimat a 2021-es online Szakkönyvtári Seregszemlén is megosztottam.⁶

⁴ *Books We Read* honlap <https://sites.rutgers.edu/books-we-read/>

⁵ Hajnal Ward Judit, Nichoals Allred, Jennifer Coffman. (2020). Nyári történetek : virtuális könyvklub egy amerikai egyetemen. = Könyv, könyvtár, könyvtáros, 2020. 7-8. sz. p. 13-23.

⁶ Hajnal Ward Judit: A legnagyobb cél. Szakkönyvtári Seregszemle, 2021. március 31, 2021, Budapest

Library / Research Guides / Summer Tales 2021 / Julie Otsuka

Summer Tales 2021: Julie Otsuka

Search this Guide

Search

Summer Tales is a virtual community for students taking classes remotely. It promises short mental breaks from coursework through reading and social interaction, two fool-proof methods of distraction.

About

Carmen Maria Machado

Rita Dove

Li-Young Lee

Natalie Díaz

Natasha Trethewey

Julie Otsuka

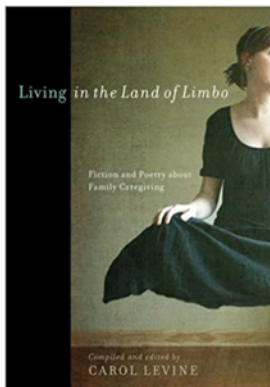
Your Next Book

Just for Fun

Help

Why Should You Read This Story?

Julie Otsuka creates a compelling, heart-wrenching portrait of an elderly woman's character and life story as she begins to lose her memory.

About the author

Julie Otsuka is the author of two novels focusing on the historic

The Short Story: *Diem Perdid*, by Julie Otsuka

"When you ask her your name,
she does not remember what it is."

Excerpt from *Diem Perdid*, by Julie Otsuka

SYNOPSIS

It might be more accurate to call *Diem Perdid* an inventory rather than a narrative. In sentences beginning with "she remembers" and "she does not remember," Julie Otsuka unfolds a portrait of an elderly woman with dementia, capturing her personality and personal history even as she begins to forget. The story invites us to reflect on what makes up individual identity—our experiences, our habits, our relationships—and what happens to them when they slip out of our grasp.

- [Read the full text of *Diem Perdid*, by Julie Otsuka](#)

In: *Living in the Land of Limbo*, Edited by Carol Levine, 2014, p.11. (Rutgers-restricted)

Julie Otsuka at Rutgers Libraries

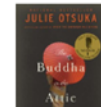

Living in the Land of Limbo by Carol Levine (Editor)
ISBN: 0826519695
Publication Date:

2014-04-11

When the Emperor Was Divine by Julie Otsuka
ISBN: 0375414290
Publication Date: 2002-09-10

The Buddha in the Attic by Julie Otsuka
ISBN: 0307744426

3. ábra A Summer Tales nyári olvasóprogram egyik szövege a segédanyagban

Emléktöredék

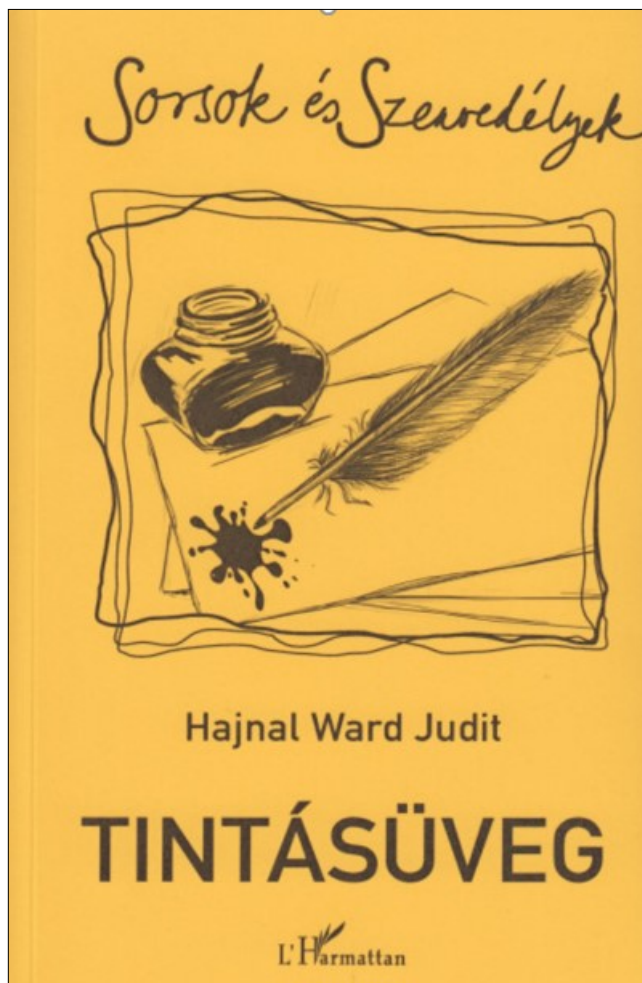
A szöveggyűjtés és anyagfeldolgozás során megismert sorsok nyomot hagytak az R4R projekt részvevőin. Egyénileg is meg kellett birkóznunk a feldolgozandó szövegekkel. A helyzet a későbbiekben sem lett könnyebb, sok rajz, grafika, írás vagy egyéb, figyelemelvonó, kreatív tevékenység eredménye jelezte utunkat. Az egyik ilyen melléktermék saját coping mechanizmusomból származik, ahogy a hallott és olvasott történeteket magamban feldolgoztam: beleképzelve magam mások helyébe, fiktív történeteket kezdtem írni.

Magyar vonatkozás

Ennek eredményeként 2019-ben jelent meg a Sorsok és Szenvedélyek sorozatban, a L'Harmattan Kiadó gondozásában a Tintásüveg: Történetek a tengerentúlról című kötet. A könyvkiadásban úttörő Sorsok és Szenvedélyek sorozat a tudományos vagy szépirodalmi igényvel írott művek közlése helyett a gyakran máshová nem besorolható, de értékes és innovatív szövegek publikálását tekinti elsődleges céljának. Nagy örömmre szolgált, hogy a kötet egyik történetét Transzmama címmel az Orvosi Könyvtárak közölte elsőként,⁷ és hogy

⁷ Hajnal Ward Judit: *Egyedül nem megy: gondolatok egy addiktológiai biblioterápiai gyűjtemény összeállítása közben.* = *Orvosi Könyvtárak : a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja*, 2017. 1. sz. p. 18-28.

a magyarországi bemutatóra szép számmal jöttek el a könyvtáros kollégák. Erről és a kötetéről Palotai Mária és Kovács Beatrix tudósításából olvashatunk.⁸

4. ábra A *Tintásüveg* kötet borítója (Kép: L'Harmattan)

Emléktöredék

A *Tintásüveg* amerikai történetei a szenvedélybetegségből történő felépülés lehetőségeit, sikereit és kudarcait járják körül. A misztikus 12+1 szám a tizenkét lépéses programok iránti nagybecsülésemet és tiszteletemet fejezi ki. A magyarországi szépirodalom-orientált biblioterápiai gyakorlattól eltérően a kötetben fiktív történetek szolgálnak a szövegértelmezés és a szöveg által ihletett beszélgetések kindulópontjául. A háttér valójában csak díszlet, a szereplők és az általuk megélt események a világon bárhol megtalálhatók. Az egyes történeteket kérdések követik, mint egy idegennyelvi tankönyvben, amelyek a szövegértést kívánják elősegíteni egyéni, vagy csoportos formában.

⁸ Palotai Mária, Kovács Beatrix: Hajnal Ward Judit: *Tintásüveg*. *Történetek a tengerentúlról c. kötetének* könyvbemutatóján jártunk május 6-án a Kossuth Klubban. = *Orvosi Könyvtárak : a Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja*, 2019. 3. sz. p. 41-43.

Magyar vonatkozás

A *Tintásüveg* bevezetőjét⁹ a tudományág egyik legkiemelkedőbb szakembere, Béres Judit írta. A tanulmány áttekintést nyújt a biblioterápia elméleti és gyakorlati tudnivalóiról mind az olvasó, mind a szakember számára. A kedvező szakmai fogadtatás mellett (pozitív hangvétellű recenziók és értékelések, alkalmazás a biblioterápiás oktatásban és gyakorlati biblioterápiában) megtisztelőnek tartottam a könyvajánlásokat a segítségnyújtással foglalkozó szervezetek közösségi média oldalain is, gyakran a jellegzetes sárga borító fényképével.

Emléktöredék

A könyv bemutatóján a sorozatszerkesztő Demetrovics Zsolt egy közönség-kérdésre azt a választ adta, hogy várják a folytatást. Közel két évre volt szükség, hogy az akkor vázlat formájában meglévő hét történet mellé újabbak is elkészüljenek, megőrizve a *Tintásüveg* eredeti struktúráját, témáit és célkitűzéseit oly módon, hogy azok egy poszt-covid időszakban is relevánsak maradjanak. Az új kötet a *Keresztúton* címet kapta. Az egyes szám harmadik személyben elbeszélte történetek mellett a távolságtartóbb, gyakran idősíkokat váltogató harmadik személyű szövegek készítenek arra, hogy mintegy kívülállóként szemléljük a történeteket és jobban elmerüljünk saját reflexióinkban.

Summer Tales Book Club 2021 > Pages > How to Read Well

Home Announcements Modules Discussions Syllabus Assignments Rutgers Libraries Zoom

How to Read Well

When people think about discussing literature, often they'll revert back to the way they were taught to read in high school: that every text has a "point" or a "message" that you must identify, and every point has to be connected to a larger argument about What This Text Means.

In order to be a good discussion participant, you'll have to "unlearn" this way of reading!

Instead, imagine the discussion like you're walking out of a theater with your friends or family who just watched the same movie.

- You might ask a question about a part that confused you, to see if everyone else was just as confused.
- You might talk about a favorite scene, or a character whose motivations seemed interesting (or unconvincing).
- You might just talk about how the movie made you feel, and see if it made other people feel the same way.

It's a conversation without a particular goal in mind; you just respond to other people's experience while sharing your own and see where it takes you!

A discussion starts with noticing:

- "I found it hard to be sure why X acts this way."
- "This story jumps around in time a lot."
- "This seems like a weird metaphor for the poet to use."
- "Y seems like a really important moment in this story."
- "Why does the poet use a strict meter in this poem?"

Each of these is an implicit opportunity for a further question: how does the text do this, or why? In fact, articulating a question can be just as valuable to a discussion as providing an answer.

5. ábra Javaslataink a szövegolvasáshoz és -értelmezéshez a *Summer Tales Canvas* kurzusfelületén

Magyar vonatkozás

Mivel nem szépirodalmi szövegekről van szó, el kell felejtetni az irodalomórán tanultakat (Mit gondolt a költő, amikor...?), és helyette érdekesebb a szövegolvasást és -értelmezést újragondolni és újratanulni. A szövegek olvasásának célja a reflektálás a személyes megérintettség révén. Az amerikai környezetben játszódó szövegekhez kapcsolódásunk sokszor

⁹ Béres Judit: *A biblioterápia lehetséges alkalmazásairól – az amerikai biblioterápia örökségének tükrében.* In *Tintásüveg.* L'Harmattan, 2019. p. 13-31.

egyetlen bekezdés, sőt, akár egyetlen mondat révén is létrejöhet. A szöveggel folytatott virtuális párbeszéd önmagunk alaposabb megismerésére késztet. Béres Judit szavaival: “Az a szöveg lesz terápiás szempontból megfelelő és hatékony, amely alkalmas arra, hogy (pozitív vagy negatív) érzéseket és saját élményeket hívjon elő, fontos belátásokhoz vezesse az embert, és a személyiséget gazdagító hatású terápiás beszélgetések és írásgyakorlatok katalizátorává váljon.”¹⁰

Az olvasóhoz

Tapasztalataink azt mutatják, hogy a szövegválasztás mellett az olvasó ugyanolyan fontos. Az olvasó, aki a szövegek olvasása közben hozzáadja saját gondolatait az értelmezéshez. Az olvasó, aki a csoportos megbeszélése során felfedezi önnön érzéseit. Az olvasó, aki megpróbál értelmet keresni a szövegben és az őt körülvevő világban.

Az Orvosi Könyvtárak olvasóihoz szól az alábbi történet, amelyben egy házaspár érkezik az amerikai kisváros kórházának sürgősségi osztályára. A betegfelvétel során valami miatt hirtelen megváltozik a légkör, amit a balesete után rossz állapotban lévő nő sem igazán tud teljesen felfogni. A családon belüli erőszak gyanújára beinduló gépezet életbe lépteti a szigorú kórházi protokollt, amíg ki nem derül a valós helyzet. A történetből képet kaphatunk az amerikai kórházi rendszer és egészségügyi ellátás pozitív és negatív vonásairól is.

Függelék

Kórház a város szélén

Éva nem értette, miért különítik el a férjétől. Nem ez volt az egyetlen, amit épp nem értett, de pillanatnyilag ez zavarta a legjobban. Hova vihették? A folyosó, mint egy halványzöld alagút, aminek nem látni a végét a mennyezeti neonvilágítás vakító fényében. Legalább nem piros, mint a kaszinóban Atlantic City-ben, villant be egy emlék.

– Ádám, Ádám – nyöszörögte, miközben szemét takarni próbálta, hogy védekezzen a mesterséges fénysugár erőszakos tolokodásától. Bal kezével hátra akart nyúlni, hogy megérintse a szék hátára hanyagul odavetett olajzöld férfidzsekít. Bal lapockájába éles fájdalom hasított. A puffanás emléke is fájt.

A középkorú házaspár alig fél órája érkezett a helyi kórház sürgősségi ellátására. Sokszor jártak itt kisebb-nagyobb problémával, ami néha felvétellel végződött. Általában pár órás várakozás, vizsgálatok, labor, röntgen és egyebek után hazamehettek. A múltkor Ádámot tartották benn két napra, amikor egy macska karmolása a negyedik napra súlyos vérmérgezést eredményezett. Fehérvérsejt és CRP az egekben, hipoglikémia és kiszáradás, az orvosok nem akartak kockáztatni. Az azonnal bekötött infúzió, majd az azt követő, ágyúval verébre mennyiségben belepumpált antibiotikum sikeresnek bizonyult. Bár szegény cicusnak lett volna akkora szerencséje.

¹⁰ Béres Judit: *A biblioterápia lehetséges alkalmazásairól – az amerikai biblioterápia örökségének tükrében*. In *Tintásüveg. L'Harmattan, 2019. p. 16.*

A kórház a város szélén helyezkedik el, a helyszín simán elmenne egy tévésorozatban. Vész-helyzet, vijjogó szirénák, Ross doktor, kis rutin és vérgázok. Az épület főbejáratánál a kórház neve fölött óriási kereszt hirdeti a vallási hovatartozást. Stratégiailag elhelyezett lehajtó vezet a mentőautók számára fenntartott külön bejárathoz és parkolóhoz. A legnagyobb épület tetején szabályosan megépített heliport fogadja a mentőhelikoptert. Az egybefüggő épületkomplexumot állandóan korszerűsítik. Sokemeletes melléképületek, hatalmas, sorompóval ellátott, fizetős parkolóház és szigorúan ellenőrzött személyi beléptetési rendszer az éjjel-nappal nyitva tartó portán. A személyazonosság igazolására szolgáló jogsit bemutatni, név azonnal megy a nagykönyvbe és a számítógéprendszerbe, cserében viszont a beteglátogatók szép kék kártyát kapnak, rajta a szobaszámmal, a rendelésre érkezett beteg pedig vonalkóddal ellátott, letéphetetlen karkötőt.

A hihetetlenül magas kórházi költségek miatt, amit általában a biztosító áll, nem sokáig tartják benn a betegeket. Akinek pedig nincs egészségbiztosítása, értsd hajléktalan vagy dokumentumok nélküli bevándorló, az a minimális sürgősségi ellátás után szinte azonnal repül. Kivétel talán a pici gyerekekkel érkező spanyolajkú anyuka, ami a városban nem ritka látvány. A katolikus kórházon kívül máshol szóba sem állnak az országban illegálisan tartózkodó szülővel, holott az Amerikában született gyermek születési jogon állampolgár. Pedig, hej de szívesen ellébecolna az ember néhány napot, persze egészségesen, a kényelmes, maximum kétágyas szobában, ahol saját tévé, telefon, internet és fürdőszoba áll rendelkezésére. Garantált napi háromszori étkezés, étlapról választhat a kedves beteg, hogy másnap mit kíván enni. Szociális gondozó, pszichológus és egyházi segítségnyújtás karnyújtásnyira, és szinte bármilyen vallású pap, igény szerint rabbi is, látogatja naponta a betegeket.

Na és ott vannak az egyetemisták mint visszatérő demográfiai statisztikai adat, hiszen a kórház az egyetemi városban, sőt az egyetemtől (valamint a két legnagyobb helyi itallerkattól) ötszáz méterre helyezkedik el. A célon erősen túllőtt diákok gyakran kerülnek ide valamelyik társuk jóvoltából, köszönhetően az úgynevezett irgalmas szamaritánus törvényeknek, aminek szellemében a hatóságok nem járhatnak el a kiskorúak, értsd 21 éven aluliak, alkoholfogyasztása miatt sem az áldozat, sem a segítségnyújtó ellen. Ettől még persze kikérdezhetik a józanodó beteget, főleg, ha baleset vagy egyéb esemény is történt. A kórház környékén a rendőrautó látványa ugyanolyan megszokott, mint a mentőké. Bármilyen bűntény gyanúja esetén a kórházi folyosót ellepik az egyenruhások a diszkréció bármiféle illúziója nélkül, bakancsos trappolás, pisztoly, gumibot, gázspray, walkie-talkie, nem lehet őket nem látni-hallani.

Alig két napja, hogy a házaspár legutóbb itt járt. Mint egyetemi munkavállalóknak, nekik nincs gondjuk az egészségbiztosítással. Az állami egyetem a lehető legjobbat nyújtja dolgozóinak, akik emiatt kénytelen-kelletlen, de kihúzzák 65 éves korig, amikortól jár az állami biztosítás, a Medicare. Múlt szombaton, a reggeli futáskor Éva olyan ügyetlenül esett el, hogy a bal térdén elrepedt az elasztikus nadrág, és a hálópanel alatt felszakadt a bőr.

Utólag elismerte, hogy egyszerűen nem nézett a lába elé a járdán. Ehelyett fél szemmel a forgalmat figyelte az úttesten, ahol a férje követte kerékpáron. A közlekedési lámpa mögöttük épp zöldre váltott. Féltette a meglődülő forgalomban. Éva épp egy pocsolját került ki, amikor megbotlott egy ott felejtett KRESZ-tábla csonkjában. Mindez egy szempillantás

alatt történt. Esés közben zsigerből, sportoló módjára gurult a bal oldalára, de az útpadkajárda-szemétkupac hármában egy-két testrésze nem kerülhette el az ütést. Nincs nagyobb baj, tápázkodott fel, de inkább futás haza, szó szerint.

A félhold alakban kiszakadt futónadrág alatt szintén félhold alakban egy jó tíz centis seb tátongott, állapították meg a fürdőszobában. Az alsó részén szabadon, de vigasztalanul lefenngett egy háromszög alakú, párcentis bőrdarabka. Itt nemigen segít egy egész doboz miki-egeres sebtapasz, egyeztek meg a férjével. A hosszútávfutóknál szokásos egyéb házilagos megoldásokat, úgymint pillanatragasztó és szigetelőszalag úgyszintén nem ítélték sterilnek és kivitelezhetőnek.

Irány a közeli kórház, aminek bejáratától kétszáz méterre történt az eset.

Szombat délelőtt lévén alig volt valaki az ügyeleten. Gyors kikérdezés, egy röntgen, hogy egyben van-e a térdkalács, hogy a fiatal doktornő hozzákezdhesen a stoppoláshoz. A házaspár együtt nézte végig, ahogy az asszisztens arcán enyhe undorral tisztogatta az alvadt vért, kétszer is cserélve a gumikesztyűt a folyamat alatt. Az orvos addig hozzá sem nyúlt a sebhez, amíg az asszisztens nem végzett, ehelyett viccelődni próbált velük.

Egyáltalán nem fáj, nyugtatta Éva a meglehetősen tapasztalatlanak tűnő orvos-nővér párost. Magában azt gondolta, jobb lett volna, ha otthon saját maga irrigálta volna a sebet a fürdőszobaszekrényben kéznél lévő desztillált vízzel.

Hét öltés és négy pillangó csík után már mehettek is útjukra. Az öltések maguktól feloldódnak, a Steri-strip pedig könnyen eltávolítható, magyarázta az orvos. Antibiotikum nem szükséges, lényeg, hogy amikor két nap múlva cseréli a kötést, tartsa tisztán, engedte útjukra őket. Ebben minden információ megtalálható, folytatta. Szépen kérem, ne felejtsek el kitölteni a kérdőívet a kórházi tartózkodás élményéről akár elektronikusan, akár levélben, nyomott a kezükbe egy paksamétát, csinos, kórházi logóval ellátott mappában.

Kórházi élmény. Viccnek is rossz.

Két nap sem telt el a kórházi látogatás óta. Éva bebugyolált térdrel az ágyban olvasással töltötte idejét. Ágya mellett egy halom könyv, mikor mihez lesz majd kedve. A seb helye ugyan lüktetett, ami kissé zavarta. Olykor-olykor legszívesebben lecibálta volna a fehér pólóját, de még nem volt itt az ideje, hogy 48 óra elteltével kötést cseréljenek. Megpróbált a könyvre összpontosítani, de a legizgalmasabb krimi sem bizonyult elég izgalmasnak számára.

Minden baja volt, mint egy gyereknek: éhes vagyok, szomjas vagyok, csokit ennék, fagyit kérek, pisilni kell.

Éva a fürdőszoba padlóján tért magához. Feje pár centire a márványküszöbötől, lába a hűvös kerámiához préselődve, kezében egy sötétkék, nedvszívó törülköző. Milyen édesen játszadoznak fűtőpanel alatt porcicák, mintha egy cukibaba Facebook-videóban pózolnának. A világoskék-fehér mini kockás padlócsesempe valószínűtlenül tisztának tűnt. A francba, egy hete nem mostam fel, tört rá váratlanul a büntudat. A zuhanyzófülke krómozott szegélyén megcsillant az udvari ablakon át besütő napsugár. Hallotta, ahogy záródik a hálószoba ajtaja.

– Mi történt? – nyúlt egy kéz felé.

Éva nem válaszolt. Akart, de egyszerűen nem jött ki hang torkán. Deresedő halánték, ma-

gas homlok, kecskeszakáll, az orrnyergén szemüveg, ferdén, mint akinek egyik füle magasabban van, mint a másik. A fölé tornyosuló szürkésbarna alakzatban végre felismerte férjét, aki valami nagy fehérségben folytatódott a kőpadló felé.

Fogalma sem volt, mi folyik itt. Az utolsó pillanatok mintha kiestek volna az életéből.

A felé nyújtott kézbe kapaszkodva nagy nehezen felhúzta magát ülő helyzetbe. Fejét automatikusan előre hajtotta, mint mindig, amikor leesik a vérnyomása. Ettől mintha most is kitisztult volna az agya. Ortosztatikus hipotónia, jutott eszébe.

– Zsák krumpli – szaladt ki a száján helyette, amint meg tudott szólalni.

– Alaposan odaverted magad – mondta Ádám. – Kihallatszott az étkezőbe. Mutasd csak, hadd nézzem meg!

– Szólj a testvéremnek, hogy nem fogok tudni telefonálni papának – kérte Éva.

De Ádám, mintha nem is hallotta volna, ehelyett felemelte, és besegítette a pár lépésre lévő szobába, be az ágyba.

– Öltözöm és viszlek az ügyeletre – mondta Ádám.

– Nem kell, mindjárt jobban leszek. Biztos megint leesett a vérnyomásom. Vagy a vércukrom. Vagy mind a kettő – próbált tiltakozni Éva.

– Igyál egy kis mézes gyümölcsteát – nyújtotta Ádám az ágy melletti kisasztalon álló termoszt.

Éva kezdte picit jobban érezni magát, de nem ellenkezett. A rövid autót alatt mintha végig kívülről figyelte volna magukat, egy nő és egy férfi mennek a kórházba. Vajon miért? Ki beteg?

A felvételnél egy lehúzható ablak mögött jól megtermett asszonyság ült. Fel sem nézett, csak a kezét nyújtotta a papírokért. Az akváriumra emlékeztető irodában a sarokban egy óriási kombinált fénymásoló-nyomtató foglalta el a legtöbb helyet kényelmes közelségben mindenkihez. Csak a székkal felé kellett fordulni a kinyomtatott dokumentumokért. Az alkalmazásra festett két fal mentén félkörben elhelyezett pulton néhány számítógép és telefon, előtte két másik alkalmazott talpig zöldben. A felvételes nő körmei macskakaromra emlékeztettek, friss francia manikűrrel. Mindegyik ujján más színű. Kelletlenül pötyögni kezdett a billentyűzeten. Későre járt, műszak vége, esetleg már a hosszú éjszakai műszak kezdete? Szerencsétlenek, tizenkét órás műszakban dolgoznak, utána még két órát adminisztrálnak, mielőtt haza tudnának menni a 24 vagy 36 órás pihenőre.

Éva kényelmetlenül feszengett a kerekesszékekben, amit Ádám a kórház előtt a portástól szerzett. Vastagon bepólyált térde egyre jobban sajgott, feje zúgott, és hányinger is kerülgette.

Viszont az adatai már mind benne voltak a rendszerben a korábbi látogatások után, ez mindig sokat segített, gyorsította a folyamatot. Az agya viszont egyre lassabban forgott, és alig fogta fel a kérdéseket. Amint az azonosítást elkezdték, a szavak végképp cserben hagyták. A lakcím még ment is, abban csak egy szám van, mindössze három számjegy. A születési évben már sokkal több. Éva elpityeredett.

A TAJ-számnál Ádám próbálta kiegészíteni. Elkezdte diktálni, fejből, a kilencjegyű számot. Az ember ezt Amerikában születéskor kapja, és a HIPAA és egyéb adatvédelmi törvények ellenére is annyi helyen van rá szükség, hogy a sajátját mindenki fújja a legmélyebb álmá-

ból felébresztve is. A számok megjegyzésének tehetségével megáldott szerencsések pedig elegánsan idézik a gyerekek, házastárs és egyéb felmenők adatait is.

A felvételi ügyeletes felemelte a fejét, és kinézett a számítógép képernyője mögül. Először Ádámra pillantott, majd révedt tekintete Éva lassan színét változtató arcára esett. A nő bőre holtsápadt volt, üres szeme nem sok értelmet tükrözött. Bal szemöldöke fölött egy négy centi átmérőjű dudor éktelenkedett. Az ütődés helye még élénk piros színben játszott, de körülötte a lilás véraláfutás már kezdett zöldülni, a szem irányában, ferde U-alakban.

A felvételes hosszú, sűrű, sötétítőfüggöny-szempillái, mintegy varázsszóra, hirtelen felgördültek.

– Elesett? – kérdezte.

– Inkább elájult – javította ki Ádám automatikusan.

– Nem magát kérdeztem – szigorodott el a természetes hölgy, és Éva felé fordult.

Éva bólintott. Nincs vége, amíg a kövér nő szája mozog.

– Hol esett el? – kérdezte a nő.

– Nem tudom – felelte Éva. – A fürdőszobában, azt hiszem.

– Tessenek várni kicsit – mondta, miközben félkézzel a nyomtatónak küldött egy rakás dokumentumot, másik kezével pedig a telefon felé nyúlt.

– Ani – mondta bele a kagylóba minden további teketóriázás nélkül, a civiltársadalmakban belénk vert szokásos udvariassági körök kiiktatásával. Inkább kijelentésnek hangzott, mintsem kérdésnek.

Hirtelen mintha megállt volna a levegő a felvételi helyiségben.

Ki lehet az az Ani, villant át Éva agyában.

Pár perc múlva egy homályos tintapacni tűnt fel a folyosó végén, amiből hamarosan egy királykék egyenruhás nővér alakja kezdett formálódni. Az alak egyre tekintélyesebbre nőtt. Kék a zöld mellé, a színek szemrontóan ütötték egymást. Széles alapokon jár, jutott Éva eszébe egy régi diagnózis. Elmeheit markotányosnőnek, ha véletlen kitorne a harmadik világháború a barom elnök miatt.

– Most velem tetszik jönni, a férje itt fogja várni – mondta a nő természetéhez képest szelíd, de ellentmondást nem tűrő hangon.

– Köszönöm, Jessica – mondta a felvételes, és átnyújtott egy dossziét, valószínűleg Éva dokumentumaival, amiket fél perce szedett ki a nyomtatóból.

A Jessica névre hallgató kórházi dolgozó a toloszék mögé lépett, megragadta a fogantyúkat, és a szakértő mozdulatokkal manőverezni kezdett. A hiába tiltakozó-hadonászó Éva gurult a végtelen folyosó-labirintusban.

– Most már biztonságban van, kedves – hajolt le Éva füléhez, ahogy bekanyarodtak a folyosó végén.

Éva minden erejét összeszedve próbált tiltakozni, amikor a szavai végre rátaláltak a jól bejáratott idegpályákra, végig az agytól a szájig.

Az ügyeleti kórterem ágyaihoz értek, ismerős terep. Az intenzív osztályra emlékeztető helyiség minden egyes ágyát vastag, sötétzöld függöny takarta el az óvatlan szemek elől. A függönnyt kívánság és igény szerint a mennyezethez illesztett óriási karnisokon húzták össze, amikor beteg feküdt az ágyon, vagy szét, amikor nem volt foglalt a rögtönzött szoba.

Egyik-másik most is nyitva állt, betekintést nyújtva a modern orvostudomány vívmányai-
ba. Ötven évvel ezelőtt egy vidéki kórház teljes berendezése sem közelítette volna meg az
egyetlen állítható-gurítható ágy körül sorakozó csodaszerekentyűket, a kereken guruló, hor-
dozható egyéb diagnosztikai eszközök tömegéről nem is beszélve.

De Évát nem ide vitték. Neki ma egy különbejáratú VIP-szoba jutott. Az egyszemélyes kór-
terem a szokásos módon volt berendezve, műszerek, gurulós, le-fel mozgatható kórházi ágy,
de nem úgy tűnt, hogy Jessicának szándékában állna odafektetni Évát. A helyzet értékelé-
sére nem sok idő maradt, mert amint bezáródott mögöttük az ajtó, záporozni kezdtek a kér-
dések.

– Bántotta a férje? Hogy történt? Ma bántotta először? Ugye nem az első eset? Két napja
járt itt legutóbb?

Évának minden akaraterejét össze kellett szednie, hogy válaszolni tudjon.

– Nem és nem és nem. Sose bántott. Nem olyan – mondta a tőle telhető legnagyobb határo-
zottsággal. Felindultsága így is jól érzékelhető volt.

– Tessék megnyugodni, itt biztonságban van. Nem fogja többé bántani – tette kezét a vállá-
ra Jessica,

– Nem bántott – ismételte Éva.

Ekkorra agyában már homályosan derengeni kezdett, hogy mire mehet ki a játék. Jessica.
Ani. Jessica, ANI. Assistance Needed Immediately kód, azonnali segélykérésre, családon
belüli erőszak gyanúja esetén.

Ne már! Csak ezt ne! Legszívesebben ordítani szeretett volna, hogy inkább vele foglalkozza-
nak. Szedd össze magad, te hülye picca, morogta félhangosan magának, különben nem
látsz orvost egyhamar.

– És a kötés a lábán? Megütötte? Hol történt? – Jessica a protokollnak megfelelően szorgal-
masan végezte a dolgát.

– Elestem futás közben, itt láttak el, a jó Isten áldja már meg, nézze már meg a nyilvántar-
tásukat – fogta könnyörgőre Éva.

– Aha, látom a lapján, akkor is a férje hozta be. Biztos, hogy csak elesett? – Jessica nem tá-
gított.

– Nem voltam abban az állapotban, hogy vezessek.

– Miért nem hívott mentőt akkor? És ma?

– Itt lakunk öt percre, kocsival gyorsabb volt. Hol van a férjem? – kérdezte Éva, de nem ka-
pott választ.

Így ment tovább végeláthatatlannak tűnő percekig. Éva egyre rosszabbul érezte magát. Or-
vos még mindig sehol. Se infúzió, se vérvétel, csak a kérdések záporoztak.

Hát ennek már sose lesz vége?

Ekkor Éva megértette. A szabály az szabály. Nem véletlen, hogy Jessicát választották a fel-
adatra ebben a kórházban. Rajta nem fog múlni, az biztos. Az erőszak áldozatának helyze-
tébe kevesen tudják beleélni magukat, és még mindig ők járnak jobban. Jessica is szíveseb-
ben venné, ha nem lenne annyi tapasztalata. Ha nem lenne vonatkozó tapasztalata.

– Vécébe kell mennem – jelentette ki Éva, majd hirtelen felállt a kerekesszékből.

Ismét elsötétült előtte a világ.

Amikor végre újra magához tért, egy kórházi ágyon találta magát. Érezte, hogy valaki simogatja a kezét. Erőt vett magán, és kinyitotta szemét. A kéz-a-kézben kép volt az első, amit megpillantott. Szemével a kézfejéből kiinduló áttetsző csövet követve észrevette, hogy a baloldalon álló infúziós állvány mellett egy karosszékekben a férje ült. Tekintete a férfi arcára esett.

Ádám rámosolygott. Éva bágyadtan visszamosolygott rá.

De nemcsak ketten voltak a kórteremben.

– Hát ez bizony csúnyán elfertőződött – mutatott az új nővér Éva kibugyolált térdére, miközben a seb körül matatott.

– Tetszik a hajhálója – mondta Éva kicsit felvidulva a sárga, Hugarbug-mintás nővérsapka láttán.

– A gyerekosztályon szoktam dolgozni, de ma itt van rám szükség. Először is kitisztítjuk ezt a csúnya bubut, majd kenetet veszünk, hogy az okosok kitalálják, mivel lehet a legjobban kezelni. Addig is hozom a széles spektrumú antibiotikumot az infúzióba, amint levettem a vért. Azonnal jövök.

Kórház a város szélén. Az élet végre visszetért a rendes kerékvágásba.

1. Mit gondolunk Éva történetéről? Hiszünk neki?
2. Jessica miért nem hisz neki?
3. Jessica szerepe a történetben nagyon fontos. Mi lehet az ő múltjában, ami nem tántorítja el a további kérdezősködéstől?
4. Mi a véleményünk a kórházi protokollról? Mennyiben van szükség ilyen szigorú hozzáállásra?
5. Hogyan változik meg minden, amikor a gépezet beindul?
6. Tudatos-e Éva kórházbéli elájulása? Ha igen, miért?
7. Mit gondolunk Ádámról? Hogyan érezhette magát mindeközben?
8. Milyennek látjuk Ádám és Éva kapcsolatát?
9. Vajon miért választotta az író az Ádám és Éva nevet?
10. A történetből nem derül ki a szereplők etnikai hovatartozása. Mennyiben más a helyzet színesbőrű vagy illegális páciens esetében?
11. Mi a véleményünk a kórház ellátottságáról?
12. Szó esik irgalmas szamaritánusokról, rendőri intézkedésről és szigorú kórházlátogatási szabályokról. Mennyiben különbözik az amerikai rendszer a magyartól?
13. És az egészségügyi rendszer? Gondoljunk azok ellátására, akik nem rendelkeznek biztosítással.

Egy tudós orvos könyvtára: a könyvgyűjtő Köleséri Sámuel

Pogány György

ny. könyvtárigazgató

E-mail: bibliofil52@gmail.com

A kora újkori hazai, magyarországi és erdélyi értelmiségi magánkönyvtárak közül mind nagyságában, mind tartalmi összetevőiben kiemelkedik *ifj. Köleséri Sámuel* (1663-1732) gyűjteménye.

A korszak értelmiségi könyvtárait általában jellemző volt, hogy tulajdonosuk első-sorban külföldi peregrinációja során, illetve külhoni kapcsolatait felhasználva szerezte be könyveit, hiszen a hazai könyvkereskedelem gyakorlatilag még nem létezett a korszakban; csak a XVIII. század második felében kezdett kiépülni ez a fontos könyves intézményrendszer. A hazai értelmiségi tékák nem a legújabb irodalmat tartalmzták, rendszerint egy-két nemzedékkal korábbi kötetekből szerveződtek ezek a könyvtárak. Oka a beszerzés nehézsége mellett az anyagiak hiánya volt: a kevés pénzzel rendelkező peregrinusok a régebbi és ezért olcsóbb könyveket vásárolták külföldön. Igazi, a szó szoros értelmében vett szak-könyvtárakra nálunk alig-alig lehet példát találni, részben azért, mert az értelmiségiek csekély száma miatt szinte mindegyikük mai értelemben vett polihisztor volt, vagyis sok területtel kellett kényszerűségből foglalkoznia egy-egy személynek; részben pedig azért, mert a viszonylag kevés hozzáférhető könyv szinte kikényszerítette azok tanulmányozását és a minden szakterületre vonatkozó irodalom valamilyen szintű ismeretét. Ez okozta, hogy míg a kortárs nyugati értelmiség ebben a korszakban már kezdett specializálódni, nálunk viszont ez még nem figyelhető meg, a magyar lelkészek, tanárok, orvosok, jogászok sokkal szélesebb látókörre tettek szert heterogén olvasmányaikból. Igaz, mindez szükségszerűen azzal járt, hogy csak kevés értelmiséginek adatott meg a kellő elmélyülés, a nyugodt kutatás lehetősége, többnyire bizonyos elnagyoltság és a legújabb szakirodalom hiánya jellemezte műveiket.

Mindezek csak részben jellemzik *ifj. Köleséri Sámuel* munkásságát és könyvtárát is, kedvező anyagi viszonyainak, kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszerének köszönhetően az ő bibliotékája már-már azonos színvonalú volt jó néhány nyugati kortárs értelmiségi magánkönyvtárral.

Ifj. Köleséri Sámuel életrajza és tudományos munkássága

Ifj. Köleséri partiumi református lelkészcsaládban született, édesapja, *id. Köleséri Sámuel* (1629-1683) kora jelentős egyházi írója és szónoka volt. Külhoni, hollandiai és angliai tanulmányait követően a puritánus eszméket megismerve tért haza és egy időben szülővárosában, Váradon szolgált, ahol a híres Váradai Biblia sajtó alá rendezését végezte és a jegyzeteit készítette. Később Szendrőn működött – itt született fia –, majd 1672-től Debrecenben lett esperes. *Ifj. Köleséri Sámuel*t iskolájában, a debreceni református kollégiumban

szinte csodagyerekeknek tartották. Kiváló intellektuális képességeit jelzi, hogy már 11 éves korában teológiai vitában vett részt, 15 éves korában pedig héber nyelven mondott gyászbeszédet. 1679-ben Teleki Mihály (1634-1690) támogatásával indult peregrinációjára, Hollandia mellett Angliában és a katolikus Belgiumban folytatott tanulmányokat. 1682-ben Leidenben filozófiai, 1684-ben pedig Franekerben teológiai doktorátust szerzett. Stúdiumait követően 1685-ben tért haza kora európai ismereteivel felvértezve. A kortárs Pápai Páriz Ferenc (1649-1716) írt arcképeire latin verset, melyben ezt a tényt verselte meg. Magyar fordításban Tóth István tolmácsolásában így hangzik: „*Hún föld szülte, az angol, a belga, a német nevelte, / Erdély óvta utóbb mint saját lakosát. / Több hivatalt is adott neki őfelsége a császár, / Ily arcról alakíts róla egész képet!*”¹

Az arckép egy nyugati viseletű, parókás férfit ábrázol – vagyis külső megjelenésében is megpróbált hasonlítani a Nyugathoz. Egész későbbi hivatali és tudományos munkássága egyébként egyfajta közvetítési kísérlet volt, a Nyugat eredményeit kívánta megismertetni Erdély népével, sőt a román fejedelemségekkel, elsősorban Havaselvével is; ezt a közvetítő törekvést szolgálta kiterjedt levelezése: kapcsolatot tartott a korabeli Európa szinte valamennyi jeles tudósával. Mindez megkönnyítette könyvtára tervszerű gyarapítását.

Peregrinációjából hazatérve az erdélyi Gernyeszegen érte az a roppant kínos eset, amely egész életét megváltoztatta – ha valóban hitelesnek fogadjuk el az egykori beszámolót. Hermányi Dienes József (1699-1763) híres anekdotagyűjteményében így írta meg az esetet: „*Felmenvén ez a nevezetes ember akadémiákra, amint a disszertációi mutatják, nem medikussá, hanem teológussá akart lenni. És lejövén, s Erdélybe is Teleki Mihályhoz jövén, prédikálott, de a gernyeszegi palotán elmondott prédikációja oly szerencsétlen volt, abba belésülvén, s a Miatyánkban is megakadván, hogy legottan azt mondotta szembe nékie Teleki: Papságod után meg nem élsz! Nem tanultál-é medicinát?*”² Igenlő válasza után Teleki ezer forin-

¹ Pápai Páriz Ferenc: *Békességet magamnak, másoknak / bevezető tanulmánnyal és magyarázó gyzetekkel* közléteszi Nagy Géza. Bukarest : Kriterion, 1977. 345. p.

² Hermányi Dienes József: *Nagyenyedi Demokritus*. Budapest: Magvető, 1960. 256-257. p.

tot adott neki, hogy folytasson orvosi tanulmányokat. Nehéz elhinni a külhoni egyetemeken vitázó, a nyilvános szereplésben tapasztalatot szerző Köleséri felsülését, belezavarodását a Miatyánkba; lehetséges, hogy a kortársak próbáltak valami általuk észszerűnek tartott magyarázatot adni a lelkeszi hivatás elhagyására és az orvosi tanulmányok megkezdésére. Elképzelhető, hogy eredetileg sem akart lelkesz lenni, de atyja kívánságával nem mert, nem tudott szembe szegülni, hazatértekor viszont édesapja már nem élt, így könnyebben tudott hivatást változtatni. Teleki, a nagy hatalmú kancellár mindenesetre tisztában volt Erdély fölöttébb sanyarú egészségügyi helyzetével, a XVIII. században összesen csak 87 erdélyi orvorról van tudomása a szakirodalomnak és közülük 60 fő a század második felében működött – nyilván ezért támogatta Köleséri pályamódosítását. 1710 körül mindössze 16 orvos praxisáról vannak adatok és többségük az arisztokratákat gyógyította³, így a köznépnek alig-alig volt lehetősége szakképzett orvoshoz fordulni.

Az eddigi szakirodalom szerint Köleséri befejezte orvosi tanulmányait és doktori címet is szerzett. Újabban Magyar László András vitatja ezt a megállapítást.⁴ Az vitathatatlan, hogy folytatott orvosi stúdiumokat, azonban az orvostörténész Magyar felkutatta a forrásokat, de nem találta nyomát sem doktori értekezésének, sem licentiatusi vizsgájának. További érve, hogy 1686 tavaszán utazott el és 1688 tavaszán már haza is tért, a tanulmányokra fordítható idő viszonylagos rövidege is kétségessé teszi az orvosdoktori cím megszerzését. Összegzése szerint egyáltalán nem bizonyítható, hogy filozófiai és teológiai doktorátusa mellé orvosit is szerzett volna és csupán azt lehet bizonyossággal állítani, hogy egyfajta „kényszerorvos” volt, aki élete utolsó 25-30 évében orvosi feladatokat is ellátott, mégpedig kiválóan és szabályos doktorátus ide vagy oda, jogosan lehet őt a korszak legjelesebb orvosai közé számítani.

Mindenesetre hazatérte után Nagyszeben városának lett orvosa és számos arisztokrata család, így a *Károlyiak*, *Bethlenek*, *Telekiek* megbecsült doktoraként működött. Református vallása ellenére szilárdan a katolikus Habsburgok pártján volt, egyébként sok egykori személy meglátása szerint vallási értelemben „*buzgótalansággal vádoltatott*”, sőt, voltak, akik szerint „*semmi vallása nem volt*”⁵. Inkább arról lehet szó esetében, hogy a keresztény felekezetek szertartásai iránt közömbösséget mutatott, a tolerancia híve volt. Református hite mellett azonban egész életében hűségesen kitartott. Amikor 1729-ben bárói címért folyamodott, azért utasította el az udvar, mert nem volt hajlandó áttérni a katolikus hitre.⁶ Vallási nézeteit egyébként *James Garden* könyvéhez írt bevezetőjében foglalta össze. Az angol *James Garden (Jacobus Gardenius) Theologia pacifica* című munkája 1709-es szebeni kiadá-

³ Magyar László András: *Erdély egészségügye a 18. század elején*. In: *Köleséri Sámuel és az európai korai felvilágosodás: Tanulmányok és szövegek* / szerk. Balázs Mihály, Font Zsuzsa, Kovács András. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2016. 204. p. (Kölesériana 3.)

⁴ Magyar László András: *Az orvos Köleséri Sámuel*. In: *Korunk*, 2012. 4. 90-95. p. Letöltés 2021. július 27. https://epa.oszk.hu/00400/00458/00579/pdf/EPA00458_korunk_2012_04_090-095.pdf

⁵ Bod Péter: *Magyar Athenas. Sepsiszentgyörgy: T3 Kiadó, 2003. 187. p.*

⁶ Jakó Zsigmond: *Köleséri Sámuel tudományos levelezése 1709-1732* / szerk. Font Zsuzsa; a latin szöveget gondozta, a regesztákat írta Magyar László András. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2012. 58. p. (Kölesériana 1.)

sának bevezetőjében azt fejtegette, hogy a vallások, szokások, szertartások különbözősége nem a kereszténység lényege, ezek másodlagos jellemzők, a lényeg Isten és felebarátaink szeretete.⁷ Mindez sokakat taszíthatott, és az is kétségtelen, hogy személyiségének voltak olyan vonásai, amelyek nem tették feltétlenül rokonszenvenné a kortársak előtt. Mai szóval úgy lehetne jellemezni, hogy karrierista volt, a hivatali ranglétra, a minél nagyobb hatalmi befolyás és anyagi érvényesülés mozgatta nem egy esetben cselekedeteit. Szeretett volna az arisztokráciába kerülni, második felesége, gróf Bethlen Judit révén ez lényegében sikerült is neki. Az uralkodó 1701-ben Erdély bányauji főfelügyelőjévé nevezte ki, feladata a bányák felmérése és újraindítása volt, egy időben az erdélyi helyőrségek orvosa tisztséget is ellátta és ezek mellett 1717-től Erdély első főorvosaként is működött. Bejutott a fejedelemség legszűkebb vezető testületébe, a guberniumba, sőt élete legvégén, 1729-ben titkos tanácsossá nevezték ki. Mint magasrangú hivatalnok, fontos szerepet töltött be Erdély modernizációjában, például jelentős közegészségügyi intézkedések fűződnek személyéhez, guberniumi titkárként korszerű járványügyi intézkedéseket fogantatosított.

Köleséri orvosi működése mellett számos diszciplína aktív művelője volt, így számon tartja működését több természettudomány története, valamint a numizmatika, a régészet, a bányászat, a történelem, a nyelvészet, az állambölcselet, a teológia és a mineralógia is. Leghíresebb munkáját 1717-ben jelentette meg Szébenben *Auraria Romano-Dacica* címen, amelyben az erdélyi aranybányászat valamennyi aspektusára kitért, sőt a munka utolsó fejezetében az arany gyógyászati felhasználását is behatóan taglalta.⁸ Az eredetileg három kötetesre tervezett államismereti munkában Erdély római kori történetét és természeti viszonyait kívánta feldolgozni. A kötet folytatása nem készült el, bár a XVIII. században úgy tudták, hogy Köleséri befejezte, és többen, így például *Weszprémi István* (1723-1799) is megpróbálta felkutatni.⁹ A kötetnek nagy nemzetközi sikere lett, ennek is köszönhető, hogy mind a császári *Leopoldina Akadémia*, mind a londoni *Royal Society* tagjává választotta, utóbbi testület első magyar tagja volt.¹⁰ Leidenben látott napvilágot *Disputatio mathematico-physica de lumine* című értekezése,¹¹ melyben a karteziánus fizika alapján vizsgálta a fény tulajdonságait. Szintén Leidenben tette közzé *Disputatio philosophica inauguralis de systemate mun-*

⁷ Font Zsuzsa: *Egyház- és dogmakritika Köleséri Sámuel Gardenius-edíciójában (Theologia pacifica 1709)*. In: *Köleséri Sámuel és az európai korai felvilágosodás: Tanulmányok és szövegek / szerk. Balázs Mihály, Font Zsuzsa, Kovács András. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2016. 73-82. p. (Kölesériana 3.); az előszó magyar fordításban megjelent: A Theologia pacifica kísérő szövegei: Köleséri Sámuel: Előszó a békés keresztényhez. In: Köleséri Sámuel és az európai korai felvilágosodás, i.m. 169-179. p.*

⁸ A munka magyarul is megjelent a közelmúltban: *Köleséri Sámuel: Erdély aranybányászata: Auraria Romano-Dacica, Cibini, 1717 / ford., az utószót és a magyarázatot írta Magyar László András. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület; Szeged: Szegedi Tudományegyetem, 2015. 178, [12] p. (Kölesériana 2).*

⁹ *Hamvas Endre – Keserű Bálint: Köleséri Sámuel tudományos-irodalmi fő művének sorsa. In: MONOKgráfia: Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára / szerk. Nyerges Judit, Verók Attila, Zvara Edina. [Budapest: Kossuth Kiadó, 2016]. 257-259. p.*

¹⁰ *Gömöri György: Ifj. Köleséri Sámuel levelei Sir Hans Sloanehoz. In: Magyar Könyvszemle, 1989. 3. 283-287. p. Letöltés 2021. július 27.*

https://epa.oszk.hu/00000/00021/00341/pdf/MKSZ_EPA00021_1989_105_03_277-312.pdf#page=7

¹¹ *A disszertáció részleges magyar fordítása Matematikai-fizikai disputa a fényről címen jelent meg. In: A távolú világ magyarországi hírmondói / válogatta, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Waczulik Margit. Budapest: Gondolat, 1984. 467-473. p.*

di című írását, melyben a világegyem törvényszerűségeit Descartes (1596-1650) örvényelmélete alapján tárgyalta, de megemlítette Galilei (1564-1642) és Kopernikusz (1473-1543) rendszerét is.¹²

Orvostudományi működését Magyar László András¹³ nyomán tárgyaljuk. A szakirodalom hat önálló kötetét tartja számon, de ezek közül az egyik nem Köleséri írása, *Kotzi Sámuel* zsolnai orvos műve, a K. S. monogram okozhatta a félreértést. A *De scorbuto mediterraneo dissertatio ad normam philosophiae mechanicae* (Szeben, 1707) kora színvonalán álló értekezés, a csömörként ismert betegség tárgyalása. Köleséri új nevet adott a kórnak: szárazföldi skorbutnak nevezi és helyesen állapítja meg, hogy a nem kielégítő táplálkozás okozza a betegséget. A kis kötetben alapos kórleírás is olvasható és ismerteti a népi gyógy módját is a kórnak. Az 1709-ben szintén Szebenben megjelent *Pestis Dacicae anni MDCCIX scrutinum et cura* a pestis tractatusok sok évszázados folyamába illeszkedő munka, művelődéstörténeti értéke az erdélyi vámpírhitet taglaló résznek van.

Ennek a munkának rövidített, népszerűsítő változata is készült Kolozsvárott 1719-ben latinul és magyarul is. A latin nyelvű címe: *Monita anti-loimica, occasione pestis anni 1719*, a magyar változat: *Keres Éri Köleséri Sámuel Méltóságos Gubernium Secretáriusának tanácsadása, mellyet az 1719. esztendőben Kolozsvárott megújult, és az Erdélyi fejedelemségben széllyel uralkodó pestisnek alkalmatosságával a közönséges jóhoz kész indulattal viseltetvén deákul közönségessé tött. Azután pedig magyarul is ki-nyomtatott.*

A *Proteus febrilis novissima Virmondiana adfligens* 1722-ben Szebenben hagyta el a sajtót és az elhunyt *Virmond* ezredes részletes kórtörténetét és boncolási jegyzőkönyvét tartalmazza, illetve az eredménytelen kezelések okát próbálta megmagyarázni.

Köleséri munkái meglehetősen ritkák, ugyanis alacsony példányú kiadások voltak, ennek egyik oka a szerző takarékosága vagy inkább zsugorisága volt, illetve – ahogyan Weszprémi István megfogalmazta – „*Tudnivaló, hogy Köleséri könyvei igen ritkák, ugyanis csak egypár példányban akarta őket kiadatni, hogy sokaságuk miatt el ne értéktelenedjenek.*”¹⁴

Nyolc cikke látott napvilágot különböző folyóiratokban; ezek közül az egyik Magyar László András megállapítása szerint közönséges plágium. A cikkek járvány-, illetve kóresetleírásokat tartalmaznak. Magyar nyelven írt a *Kolozsvári kalendáriumba egészségügyi ismeretterjesztő közleményeket A rendes orvoslásnak közönséges regulái* címmel az 1703-as, 1717-es, 1723-1726-os, az 1728-1729-es és az 1730-as évekre kiadott kötetekben.

Köleséri tehát egyre magasabbra emelkedett nemcsak a tudományos, hanem a hivatali hierarchiában. Értelemszerűen sok ellenségre tett szert, akik mindent elkövettek, hogy szárnyaló karrierjét megállítsák. Bukását mégis szerencsétlen magánélete okozta. Köleséri há-

¹² Magyarul részleges fordítása *A világ rendszere* címmel látott napvilágot Waczulik Margit idézett munkájában, 462-467. p.

¹³ Magyar László András: *Az orvos Köleséri Sámuel, a 4. sz. jegyzetben i.m.*

¹⁴ Weszprémi István: *Magyarország és Erdély orvosainak rövid életrajza : Első száz / ford. Kővári Aladár. Budapest : Medicina, 1960. 175. p.*

romszor nősült, egy szellemes vélemény szerint három entitást szeretett: tudományt, asszonyt, pénzt.¹⁵ Első felesége a kétszeres özvegy, jómódú *Asnátha Meder* volt, a brassói evangélikus lelkész művelt, nyelveket beszélő – még latinul is tudó – csinos lánya. A házasság jól indult, de egy idő után megromlott kapcsolatuk. Az asszony szeretett nagylábon élni, költenek, a zsugori Köleséri ezt nem szerette. Évekig tartó viszálykodások után Asnátha bevádolta férjét gróf *Steinville* főhadikormányzónál, ami érthetően Kölesérit vérig sértette és a szebeni evangélikus egyháznál kezdeményezte válásukat, ami minden tárgyalás nélkül 1715. június 19-én megtörtént. Köleséri azt is elérte, hogy feleségét viselkedése miatt komolyan feddjék meg. Ebbe viszont az asszony nem nyugodott bele és Béctől kérte a válás megsemmisítését. Hogy helyzetét erősítse, áttért a katolikus hitre.

1716-ban Köleséri újra megnősült, hitvese gróf *Bethlen Judit* lett, gróf *Lázár György* özvegye. Ezzel a házassággal Köleséri bejutott az erdélyi arisztokrácia körébe és hatalmas vagyon kezelője lett. Négy évi házasság után azonban Bethlen Judit váratlanul meghalt.

Közben első felesége tovább folytatta küzdelmét, eljutott Bécsbe, festői szépségű szász népviseletet öltött és az uralkodó személyesen is meghallgatta. Bécsből utasították az Erdélyi Főkormányzóságot, hogy figyelmeztessék a protestáns papokat, nehogy újra összeadják valakivel Kölesérit, aki közben egy hamisított parancsot mutatott be az erdélyi káptalannak, miszerint tilos a válás további körülményeinek vizsgálata. A házassági tilalmat közölték Köleséřivel, aki szavát adta, hogy nem nősül újra. Ennek ellenére megkérte a negyven éves Toroczkai Beáta kezét, aki a tordai prédikátor megnyugtató szavai után igent mondott. Az udvar nagyon rossz néven vette a házasságot. Évekig tartó, mindkét részről tartó áskálódás után 1731. december 12-én Bécsből leirat érkezett, melyben érvénytelenítették Köleséri második és harmadik házasságát, kötelezték első felesége, Asnátha Meder hozományának kifizetésére és a perköltségek megtérítésére. De a legszomorúbb az volt, hogy az udvar utasította a Guberniumot, hogy indítsanak Köleséri ellen büntetőeljárást bigámia miatt. Az idős tudós a szebeni börtönbe került, karrierjének vége lett. Sőt, nemsokára életének is, bár Köleséri bízott összeköttetéseiben, főleg *Savoyai Jenő* herceg támogatásában. Amikor eljutott hozzá a hadvezér hamis halálhíre, szívroham érte és 1732. december 24-én meghalt. Holta után sem lett nyugta, első felesége és nevelt fia, gróf *Lázár János* egymással versengve igyekezett vagyonát megszerezni és emlékét minél inkább befeketíteni. „*Halála után Köleséřiről kevesen mondtak jót: tudományát ugyan ellenségei is megvallották, s nagy bölcsességét; de kegyességét s cselekedeteit még a jóakarói sem dicsérték*” – összegezte Bod Péter. Ezekből a rosszindulatú pletykákból egy csokorra valót megörökített Hermányi Dienes József.¹⁷

¹⁵ Kótay Pál: *Színek az orvos Köleséri Sámuel életművében*. In: *Orvostörténeti Közlemények*, 117-120. 1987. 173-181., az idézet 178. p. Letöltés 2021. július 28.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/ORSZ_ORVO_OK_1987_117_120/?pg=0&layout=s

¹⁶ Bod Péter, i.m. 186-187. p.

¹⁷ Hermányi Dienes József, i.m. 258-260. p.

Köleséri gyűjteményei

A kor tudósai, egyáltalán gyűjtői nemcsak könyvekből hozták létre kollekciónkat. Még a XVI. században kezdett kialakulni a német terminológiával *Kunst-und Wunderkammer*nek nevezett intézménytípus, amely bizonyos értelemben a mai múzeum őse. A legkülönbözőbb tárgyak és emlékek kerülhettek be egy-egy tudós vagy főrangú személy *Kunst- und Wunderkammerjébe*: ásványok, ősi állatok csontvázai, kitömött állatok, ókori emlékek, műszerek, műtárgyak, fegyverek – vagyis mindazon monumentumok, amelyek felkeltették a kor emberének figyelmét. Köleséri is rendelkezett ilyen gyűjteménnyel. Igaz, konkrétan nem tudjuk, miből állt, hogy nézett ki, Kázmér Miklós a tudós levelezése alapján rekonstruálta Köleséri ezen kollekciónját.¹⁸

Elsősorban ásványokat és fossziliákat birtokolt, illetve küldött külhoni tudóstársaknak. Ezek a leletek fontos érveként szolgáltak a kor nagy geológiai vitájában, az özvíz-elméletben. A teória lényege az, hogy felismerték, az előkerült különböző fossziliák a jelenlegi fajoktól meglehetősen eltértek. Azzal magyarázták a kor tudósai a jelenséget, hogy Isten többször is vízözönt zúdított a Földre, majd a kipusztulás után új fajokat teremtett, vagyis ezzel az elmélettel próbálták áthidalni a bibliai teremtéstörténet és az előkerült leletek közötti ellentétet. Köleséri kollekciónjában – levelezése alapján kikövetkeztethetően – ásványok (arany, akantit, antimonit, cinnabarit, gyöngysó) és fossziliák voltak. Különösen jelentősek voltak a nummulites nemzetség perforatus fajába tartozó, 2-3 cm átmérőjű eocén kori ősmaradványok. Voltak gerincesek maradványai is. Kázmér Miklós úgy véli, hogy elsősorban bányalátogatásai során jutott az emlékekhez. Összegző megállapítása szerint ásvány- és fossziliagyűjteménye nem volt olyan jelentős, mint könyvtára, de jó szolgálatot tett a kor új tudományos paradigmájának, a vízözönelméletnek kialakulásában.

Könyvtára értékével és jelentőségével maga Köleséri is tisztában volt. Nem volt a szöveges értelemben vett bibliofil, régiségek, ritkaságok szerény számban voltak bibliotékájában, vitathatatlanul egy sokoldalú tudós munkakönyvtáráról van szó. Nem divatból gyűjtött különlegességeket, hanem a munkájához, kutatásaihoz szükséges szakirodalmat igyekezett beszerezni – és erre kedvező anyagi körülményei és kiterjedt nemzetközi kapcsolatai révén lényegesen jobb esélye volt, mint a kortárs hazai értelmiségiek túlnyomó többségének.

A könyvtár pontos, vagy inkább viszonylag pontos összetételéről tulajdonosának halála után 13 évvel keletkezett leltárból értesülhetünk. Köleséri ingó és ingatlan vagyonát a hatóságok zárolták, könyvtárát egy szebeni polgár házában helyezték el. A könyvjegyzéket közreadó¹⁹ Bertók Lajos véleménye szerint eredetileg nagyobb lehetett, mint a jegyzékben szereplő 3561 kötet, és arra alapozza ezt a feltételezést, miszerint bizonyos művek hiányoznak,

¹⁸ Kázmér Miklós: *Köleséri Sámuel ásvány- és ősmaradvány-gyűjteménye – történeti rekonstrukció*. In: *Köleséri Sámuel és az európai korai felvilágosodás : Tanulmányok és szövegek / szerk. Balázs Mihály, Font Zsuzsa, Kovács András. Kolozsvár: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2016. 186-198. p. (Kölesériana 3.)*

¹⁹ Bertók Lajos: *Ifjabb Köleséri Sámuel könyvhagyatéka*. In: *A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve. 1955/2. Debrecen: KLTE, 1956. 5-330. p., Bertók Lajos: Ifjabb Köleséri Sámuel könyvhagyatékának magyar és magyar vonatkozású nyomtatványai*. In: *A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve. 1954/1. Debrecen : KLTE, 1955. 383-438. p.*

például saját és apja írásai. Amikor elkészült a jegyzék, amelyen a kötetek pénzértéke is szerepel, sokáig megint nem történt semmi, végül 1776-ban árverezték el a könyvtárat, akkorra azonban a rossz tárolási körülmények miatt a könyvek tekintélyes része elpusztult.

A rendelkezésre álló jegyzék tehát 3561 művet tartalmaz 5673 forint 16 krajcár értékben. A korabeli hagyatéki leltárokkal összehasonlítva színvonalas, megbízható munka, persze mai szemmel nézve akadnak furcsaságok szép számmal. A kötetek azonosítását nem könnyíti meg, hogy a három százsz nemzetiségű leltározó a német nyelvű munkák kivételével minden könyvcímet latin fordításban közölt. A kor könyvtári gyakorlatának megfelelően szakrendben sorakoznak a leírások, azokon belül pedig kisebb szakcsoportokban nagyság szerint követik egymást a tételek. A hét szakcsoport a következő:

SZAK	MŰVEK SZÁMA	ÉRTÉK
teológia	631	1034 Ft. 31 kr.
jogtudomány	260	462 Ft. 30 kr.
orvostudomány	385	714 Ft. 37 kr.
filozófia	628	587 Ft. 59 kr.
történettudomány	580	1652 Ft. 54 kr.
tankönyv	831	788 Ft. 47 kr.
vegyes tárgyú	246	431 Ft. 58 kr.
Összesen:	3561	5673 Ft. 16 kr.

A jegyzékben szerepel még 20 kézirat, melyeknek értéke nincs feltüntetve.

A könyvek nyelvi összetétele változatos, túlnyomó többsége latin, mellette német, angol, francia, olasz és holland, valamint szerény számban magyar nyelvű. Utóbbiak száma nem éri el a száz kötetet, a *Szabó Károly RMK bibliográfiájának* első részébe, az 1711-ig megjelent magyar nyelvűek közé tartozott hatvan tomus és az 1711 után kiadottak száma néhány tucat lehetett. A magyar vonatkozású könyv ennél több volt, 144 kötet tartozott az RMK második kötetébe, vagyis a Magyarország és Erdély területén megjelent nem magyar nyelvű munkák közé, míg az RMK harmadik kötetébe – vagyis magyar szerzők külföldön nem magyarul megjelent könyvei – 33 nyomtatvány tartozott. Tehát Köleséri könyvtárának 237 kötete volt magyar vonatkozású.

Mint szó volt róla, Köleséri könyvtára alapvetően a kor friss, új, korszerű irodalmát tartalmazta. Az egyes nagy szakcsoportokat az alábbiak szerint lehet röviden jellemezni. A teológia 631 kötetének nagyobb része református teológiai munka volt. A további munkák között nagyjából fele-fele arányban voltak az evangélikus és a katolikus hittudomány művei. A nagy reformátorok írásai meglehetősen szerényen szerepeltek a könyvtárban, *Kálvin* egy művel, *Luther* két kötettel szerepelt. Látható, hogy bár szakított a lelkészi hivatással, a kor teológiai irodalmát figyelemmel kísérte és igyekezett tájékozódni az új irányzatok között.

A 260 jogtudományi mű bizonyos értelemben Köleséri hivatali tevékenységének volt segítője, mint magas rangú hivatalnoknak, tisztában kellett lennie a kor jogi irodalmával. A

jog fontosabb ágazatainak friss irodalma jó válogatásban megvolt könyvtárában, így a közjog, büntetőjog, katonai törvényhozás, és ebbe a szakcsoportba osztották be a leltározók a politikai vonatkozású műveket is.

Az orvostudományi művek száma 385 volt. Ebbe a szakcsoportba kerültek a botanikai és kémiai művek is, illetve akadtak alkímiai könyvei, és néhány kötet a balzsamozás kérdéseit taglalta. A kötetek többsége XVIII. századi kiadású, tehát új, korszerű irodalom volt, ugyanakkor természetesen megvolt könyvtárában az ókor jelentős orvosainak megannyi kötete, így *Hippokratész*, *Celsus*, *Avicenna* művei is. A kortárs vagy majdnem kortárs gyógyítók munkái között birtokolta többek között *William Harvey* (1578-1657), *Anton van Leewenhoek* (1632-1723), *Herman Boerhave* (1668-1738) alapvető műveit is. A magyar szerzők közül a kortárs *Pápai Páriz Ferenc Pax Corporisa* is könyvtára megbecsült darabja volt.

A filozófia szakcsoport 628 kötetet számlált. A szűkebben vett filozófiai műveken kívül itt kapott helyet a logika, az erkölcsstan, a jogbölcselet, állambölcselet, nemzetközi jog, továbbá a fizika és a matematika is. Olyan szerzők képviselték a szakot, mint *René Descartes* (1596-1650), *Thomas Hobbes* (1588-1679), *Baruch Spinoza* (1632-1677), *Isaac Newton* (1642-1727), *Gottfried Wilhelm Leibniz* (1646-1716), *John Locke* (1632-1704), *Hugo Grotius* (1583-1645) vagy *Georgius Agricola* (1494-1555), a modern értelemben vett geológia és bányatudomány megalapítója.

A történettudományi munkák száma 580. E szakcsoportba tartozott egyébként a földrajz és a térképészet, az atlaszok is itt kaptak helyet. Olyan nagyszerű ország- és városismertető könyvsorozata is megvolt, mint a híres, *Georg Braun* és *Frans Hogenberg* által szerkesztett *Civitates Orbis Terrarum* kötetei. A világtörténetek mellett országtörténeteket és numizmatikai műveket találni ebben a szakcsoportban. A magyar történelem szépen volt képviselve. Egyik ősnymtatványa éppen magyar vonatkozású volt, *Thuróczy János* (1435?-1489?) nevezetes 1488-as krónikája. Hogy melyik kiadás, a brünni vagy az augsburgi volt tulajdonában, az nem derül ki a jegyzékből. Többek között *Antonio Bonfini* (1427-1502), *Heltai Gáspár* (1510?-1574), *Istvánffy Miklós* (1538-1615) művét is megszerezte, bizonyítva, hogy a magyar történelem mélyen érdekelte.

A tankönyvek elnevezésű szakcsoport 831 tételt foglalt magába. Korántsem csak tankönyvek találhatóak ebben a részben, bár az kétségtelen tény, hogy a művek által reprezentált témákat oktatták az iskolákban. Nyelvkönyvek, poétikai összefoglalók, retorikai munkák, szótárak, lexikonok és a görög-latin klasszikusok műveit szakozták ide a leltár készítői.

A miscellanea, a vegyes tartalmú művek csoportja tartalmazta többek között a könyvtárakkal foglalkozó munkákat, a könyvkereskedelmi és árverési katalógusokat – ezek a könyvtár fejlesztésének voltak fontos segédletei.

A kéziratok száma 20 volt. Az egyik legnagyobb értéke egy Corvina-kódex, *Tibullus*, *Catullus* és *Propertius* verseit tartalmazó volt, amely eredetileg I. *Apafi Mihály* (1632-1690) erdélyi fejedelem könyvtárából származott, amelyet 1726. február 6-án árvereztek el. A kódexet *Nádudvari Sámuel* nagyenyedi diák szerezte meg potom áron. Egyes feljegyzések szerint tőle szerezte meg lényegében kényszerítéssel Köleséri. A kódexet azután pártfogójának,

Savoyai Jenő hercegnek (1663-1736) ajándékozta további támogatása reményében. A herceg hagyatékaként került a kézirat a bécsi udvari könyvtárba.²⁰ Mielőtt a hercegnek ajándékozta a kódexet, lemásoltatta könyvtára számára.

A jegyzékben található egy furcsa tétel is, az *Újszövetség Károlyi-féle* fordításának valamelyik kiadásából 170 példányt írtak össze. A régebbi szakirodalom szerint talán a *Misztótfalusi Kis Miklós-féle* amszterdami Újszövetség kiadás megmaradt példányait vette meg az özvegytől 1708-ban,²¹ egy újabb publikáció viszont azt feltételezi, hogy Köleséri 1725-ben szervezett és szponzorált egy feltehetően boroszlói magyar nyelvű kiadást. A hagyatékában található 170 példány eszerint ebből a kiadásból származott.²²

Bertók Lajos véleménye szerint élete utolsó éveiben azon gondolkozott, hogy közgyűjteménynek adja bibliotékáját és azt feltételezte, hogy ekkor készítette ex librisét. A szakirodalom megállapítása szerint egyébként az egyik első erdélyi ex libris Köleséri Sámuelé volt. Lehetséges, hogy Hollandiában készítette, ugyanis a tulajdonjegy a hollandiai tudományos könyvek címlapjának stílusát mutatja.

Egy könyvtárterem látható, ahová egy szoborcsarnokból lehet belépni; bal oldalon babérkoszorús hölgy ül egy íróasztalnál, amelynek lábánál hívogató rendetlenségben hevernek a pompás könyvek, jobb oldalon pedig a főalakot látjuk, egy lándzsás, sisakos Minervát, aki bal kezében hatalmas pajzsot tart, rajta a Köleséri-címerrel. A lándzsa hegye egy kárpitot érint, amelyen szalag látszik CURARUM LEVAMEN (a gondok enyhítője) jelmonddal, alul pedig a tulajdonos megnevezése: E BIBLIOTHECA SAMUELIS KOLESÉRII DE KERES-

²⁰ Jakó Zsigmond: Erdély és a Corvina. In: Jakó Zsigmond: Írás, könyv, értelmiség: Tanulmányok Erdély történelméhez. Bukarest: Kriterion, 1976. 175-176. p.

²¹ Oláh Róbert: Újtestamentumok ifjabb Köleséri Sámuel hagyatékában. In: Magyar Könyvszemle, 2009. 3. 364-368. p., Letöltés 2021. augusztus 2.

https://epa.oszk.hu/00000/00021/00383/MKszle_2009_3_kozlemenyek4.htm,

²² Font Zsuzsa: Köleséri Sámuel és Jakó Zsigmond által összegyűjtött levelezése. In: Jakó Zsigmond: Köleséri Sámuel tudományos levelezése, i.m. 248. p., és a kötetben a 69. sz. levél, 145-147. p.

EER Consilarii Transilvanici etc.²³ Mindenesetre az ajándékozásra már nem került sor és csak a könyveknek egy része jutott később közgyűjteménybe. Feltehetően Nagyszeben, Brassó, Nagyenyed, Kolozsvár valamely könyvtárában lehetnek Köleséri könyvtárából nagyobb számban kötetek. Marosvásárhelyen viszonylag sok könyve található, az 1776-ban tartott aukción a kollégium 54 kötetet szerzett meg 105 forint értékben.²⁴

Kölesérit – szó volt róla – halála után különféle vádakkal illették. Nem volt mentes ez alól könyvgyűjtése sem. Nevelt fia, *gróf Lázár János* (1703-1772) egyike volt azoknak, akik minden rosszat terjesztettek róla. Az egyébként költő gróf latin nyelvű versben gyanúsította meg, hogy részben erőszakkal, részben csalárd módon szerezte, magyarul lopta könyveit: „*Könyveit: ígérték, úgy kapta, orozta is őket./Venné vissza ki-ki: árva maradna a polc.*” (Berczeli A. Károly fordítása).²⁵ Hogy ilyen módon gyűjtötte könyveit, nem valószínű. Eleven cáfolata ennek levelezése, amelyben tanulmányozható könyvtárának tényleges gyarapítása.

Kiváló külhoni tudományos kapcsolatrendszerének köszönhetően több alkalommal kapott ajándékba könyvet. *Johann Jakob Scheuchzer* (1672-1733), a jeles zürichi tudós német nyelvű fizikáját egy barátjától kapta – írta a szerzőnek, akit a hazai ásványtani irodalomról tájékoztatott 1720. november 16-ai levelében.²⁶ A svájci tudós 1720. december 22-ei misszili-sében ígérte meg Kölesérinek, hogy könyveket fog küldeni számára.²⁷ A zürichi tanárnak írt 1721. augusztus 10-ei levelében megköszönte a küldött nagyszerű köteteket, ugyanakkor kéri, hogy juttassa el Bécsbe, ottani megbízottjához, *Alvinczi Sámuel*hez (?-1734), a bécsi erdélyi udvari kancellária tanácsosához a matematika orvosi és teológiai hasznáról szóló előadását. Az árát Alvinczi fogja kifizetni.²⁸

Köleséri folyamatosan tájékozódott a külföldi könyvpiac eseményeiről, részben a kapott könyvkereskedői jegyzékekből, részben a különböző újságokból, folyóiratokból, illetve külföldön tartózkodó ismerősei, megbízottjai révén. Alvinczi mellett rendszeresen tájékoztatta az újdonságokról a meglehetősen kalandos életű macedoniai görög orvos, *Mihail Şendo von der Bech* (vagy *Vanderbeck*) (1690-1736), aki az 1710-es években Erdélyben volt katoniorvos, ekkor került kapcsolatba Kölesérral. Később Bukarestbe került, de 1721-ben kegyvesztett lett és Bécsbe menekült. Bejárta szinte egész Nyugat-Európát, majd 1724-ben Szentpétervárott lett katoniorvos, de udvari intrikák miatt Szibériába száműzték. Szabadu-

²³ Barcsay Andrásné Weissenbach Jeanette: *Az ex libris és a könyv*. In: *Magyar Könyvszemle*, 1942. 1. 42. p. Letöltés 2021. augusztus 2.

https://epa.oszk.hu/00000/00021/00208/pdf/MKSZ_EPA00021_1942_66_01_034-047.pdf, Deé Nagy Anikó: *A marosvásárhelyi Teleki-Bolyai Könyvtár ex librisei*. Budapest : Balassi Kiadó ; Kolozsvár : Polis Könyvkiadó, 2001. 12. p., Siklóssy László: *Az erdélyi ex libris*. In: *Pásztortűz*, 1925. 25-26. 548-552. p. Letöltés 2021. augusztus 2.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Pasztortuz_1925/?query=%201925&pg=665&layout=s

²⁴ Sebestyén Mihály: *Köleséri Sámuel Marosvásárhelyen őrzött könyvei*. In: *Művelődés*, 1984. 10. 38-40. p. Letöltés 2021. augusztus 2. https://adt.arcanum.com/hu/view/Muvelodes_1984/?pg=507&layout=s

²⁵ Bod Péter: *Magyar Athenas / válogatta, sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és az utószót írta Torda István*. Budapest : Magvető, 1982. 353. p. (Magyar Hírmondó)

²⁶ Jakó Zsigmond: *Köleséri Sámuel tudományos levelezése, i.m.* 13. sz. levél, 40-42. p.

²⁷ u.o., 14. sz. levél, 42-43. p.

²⁸ u.o., 17. sz. levél, 48-51. p.

lása után nem sokkal Szentpétervárott elhunyt. Nos, a mozgalmas életű Şendo folyamatosan beszámolt az utazásai során felkeresett könyvesboltokról, a kapható és feltehetően Kölesérit érdeklő nívumokról.²⁹

Akad példa arra is, hogy főrangú személyek szereztek meg számára könyvet. Különösen bensőséges volt a kapcsolata a Károlyi-családdal, 1713-ban lett *gróf Károlyi Sándorné* született *Barkóczy Krisztina* orvosa és a férj több alkalommal vásárolt Kölesérinek könyvet. Ilyenről tudósít Köleséri 1722. január 16-án Károlyi Sándorhoz írt levele.³⁰

A jelek szerint igénybe vette az erdélyi peregrinus diákokat is könyves ügyeinek intézésére. 1724 nyarán *Martin Friedrich Leonhard* (1702-1745), szebeni szász ifjút, a tübingeni egyetem diákját kérte, ha valami érdekesség megjelenik az egyetemen, küldje meg neki.³¹ Hasonló szolgálatot várt el 1725 júliusában *Johann Lutsch* Szeben vidéki szász ifjútól, a jénei egyetem diákjától, őrá konkrét könyvek beszerzését bízta.³²

Volt úgy, hogy könyvtára szegényessége miatt kért nagy hírű külföldi tudóstól segítséget. Köleséri foglalkozott a földből előkerült különféle római kori leletekkel. 1721. január 21-én a híres *Samuel Pieter Burman* (1668-1741), az utrechti egyetem klasszika filológia professzora segítségét kérte egy előkerült, talán Hekatét ábrázoló lelet azonosításához, mert könyvtára meglehetősen szegényes. Konkrétan a tudós két szövegkiadását meg is említette, amelyre szüksége lenne. Az egyik kötetet, *Petronius Satyriconjának* Burman által gondozott kiadását sikerült is később megszereznie. Talán a professzor elküldte neki? Lehetséges.³³

Többször szó volt arról, hogy nevelt fiával, gróf Lázár Jánossal korántsem volt felhőtlen a kapcsolata. Mégis, amikor a fiatal gróf Bécsben tartózkodott, az ő szolgálatait is igénybe vette. Lázár 1725. június 6-án számolt be egyes könyvek áráról.³⁴ Köleséri megköszönte fáradozását és kérte további segítségét.

Ezek a meglehetősen szórványos adatok tanúsítják, hogy Köleséri szinte az egész európai könyvpiacon tájékozódott, részben személyesen, részben pedig megbízottjai, illetve tudóstársai révén. Jellemének, személyiségének kétségtelen voltak negatív vonásai, de a jelek szerint úgy tűnik, hogy a maga korában páratlan könyvtárát nem csalárd módon alakította ki. A magyar és erdélyi tudományosság nagy kára, hogy gyűjteménye felbomlott, elpusztult és nem szolgálhatta a hazai tudományosságot.

²⁹ u.o., 27. sz. levél, 71-72. p., 28. sz. levél, 79. p., 29. sz. levél, 80-82. p., 30. sz. levél, 82-84. p., 33. sz. levél, 88-89. p.

³⁰ u.o., 20. sz. levél, 56-57. p.

³¹ u.o., 49. sz. levél, 117-118. p.

³² u.o., 85. sz. levél, 172-173. p.

³³ u.o., 15. sz. levél, 43-45. p.

³⁴ u.o., 71. sz. levél, 150-151. p.

Szubjektív gondolatok a Könyvtári Figyelő 2019/2. számban megjelent cikkhez*

Somorjai Noémi: Figyelni kell rájuk!

Az LMBT fiatalok könyvtári ellátása címmel

https://epa.oszk.hu/00100/00143/00356/pdf/EPA00143_konyvtari_figyelo_2019_02_233-244.pdf

Az információrobbanás az egészségügyben olyan kisebbségi csoportokra is hatással van, mint a nemi kisebbségek. Az Európai Unió, a WHO és az ENSZ intézményei az ezredforduló óta számos prevenció programot és irányelvet adtak közre, melyben a homoszexuális emberek hátrányos megkülönböztetését csökkentő ajánlást fogalmaznak meg. Ban Ki-moon, korábbi ENSZ főtitkár már 2016-ban kiállt a meleg jogai mellett. Hazánkban a jogszabályi változások lassú változása figyelhető meg. Az elmúlt időszakban a homoszexualitásra vonatkozó kutatási információk gyűjtése, mint általában bármilyen, a meleggel kapcsolatos információ keresése, vizsgálata, közlése tabunak számított. Ennek következtében rendkívül nagy információhiány keletkezett, melyet csak most kezdenek felismerni az egyes szakterületek képviselői.

A tudományos kutatások ott szerveződnek, ahol az érdeklődés inspirált, a megtérülés látható és valószínűsíthető és ami kapcsolódik a már kutatott tudományos eredményekhez. Meghatározza a hagyományos közvélemény, a kultúra, és a döntéshozók jószándékú, de tudományos információk ismerete nélkül hozott döntése. A kutatást tovább nehezítik olyan téves kutatásetikai irányelvek, melyek nem tartják explorálható területnek a felnőttek és serdülők általánostól eltérő szexuális viselkedésének vizsgálatát. Holott a szexuális viselkedés életünk és fejlődésünk szerveződésének alapkérdése. Az adathiány exponenciálisan tovább növeli a nyolc évtizede folyamatosan halmozódó információs vákuumot. Míg a Magyar Orvosi Bibliográfia online változatában a homoszexualitás tárgyszóra csak 34 találatot kapunk, a PubMed-ben több mint 31 ezer találat van a leszbikus, meleg, biszexuális és transznemű lakosság orvosi ellátásáról, ami legalább alapszintű feldolgozást igényel.

Egyes források szerint oktatási intézmények 1000 hallgatója közül 100 fiatal homoszexuális, 10 transznemű és egy személy interszexuális. A homoszexualitás még ma is tabunak számít. A homoszexualitás bármelyik családod érintheti és nem csak a fiatalot, hanem édesanyját, édesapját, testvéreit és nagyszüleit, környezetét is beleértve. Sokszor a szülők nem is tudják, hova forduljanak információért. A gyermekorvoshoz, védőnőhöz, könyvtárakhoz, civil szervezetekhez? Néha úgy tesznek, mintha lányuk, fiúk problémáját a szőnyeg alá lehetne seperni. Holott az elmagányosodás, az iskolai bántalmazás, internetes zaklatás, szorongás, drog- és alkoholproblémák és a társas támogatás hiánya megnöveli az iskolából mulasztott órák számát és hétszeresére növeli az öngyilkossági gondolatok előfordulását az LMBT fiatalok körében. Tehát ha célul tűzzük ki a homoszexualitást övező tabuk lebontását és a könyvtári információs körön kívül rekedtek bevonását az információs vérkeringésbe, van tennivalónk. A késlekedés elveszett életekben és az elkerülhető orvosi ellátás megtakarításában mérhető.

További irodalom: <https://m2.mtmt.hu/gui2/?type=authors&mode=browse&sel=10022607>

*Szerző: Somorjai Noémi

„Mint a legjobbak egyike” – 155 éve született Dr. Korányi Sándor
Bede Józsefné

Szabolcs-Szatmár-Bereg-Megyei Kórházak és Egyetemi Oktatókórház
Dr. Kállay Rudolf Orvostudományi Szakkönyvtár és Közművelődési Gyűjtemény
E-mail: bede.jozsefne@szszbmk.hu

*„Amíg lesz magyar klinika és magyar egyetem,
Korányi Sándornak mint a legjobbak egyikének emléke mindig élni fog”
(Haynal Imre)*

Életpálya

Az öt orvosgenerációt felvonultató Korányi-családban, Korányi Sándor harmadik generációs-ként vitte előrébb a belgyógyászat tudományát.

Édesapja, Korányi Frigyes már az 1848-49-es szabadságharcban medikus volt, majd a ki-egyezés utáni korszak egyik legkiemelkedőbb orvosa, akadémikusa, az egészségügyi refor-mok egyik kidolgozója és megvalósítója, a magyar belgyógyászat megalapítója, aki érdemei elismeréseként bárói rangot kapott. 1863-ban Nagykállóban szükségkórházat alapított, melynek jogutódja az 1899. november 20-án 165 ágygal megnyitott Erzsébet közkórház, a későbbi Jósa András Kórház.

*1. ábra Korányi Frigyes (Nagykálló, 1827.12.10. -Bp. 1913.05.19.)
Portré: Klösz György, 1894.*

Felmenői Kornfeld – majd 1848-tól Korányi nevet viselő – Viktor Máramaros vármegye főor-vosa, János Szatmárnémeti orvosa, nagyapja, Sebald pedig – aki még Prágában született – , Nagykállón telepedett le és Szabolcs vármegyében praktizált a vármegye tekintélyes orvosá-ként.

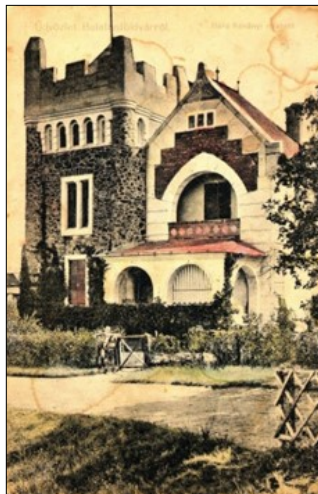
Korányi Sándor számára a család legidősebb fiú gyermekeként egyértelmű volt, hogy ő is orvos lesz. Bár ő az anyai ági bátor felmenőire volt inkább büszke, akik közül például Bónis

Ferenc I. Rákóczi Ferenc várkapitánya volt, de az, hogy orvos nagyapja, Sebald is velük élt, nagyban befolyásolta Sándor gyermekkorát. Anyja, Bónis Malvin nevelte a négy gyermeket és támogatta férje karrierjét a klasszikus anyaszerepben.

2. ábra Korányi Sándor (Pest 1866.06.18 - Bp. 1944. 04.12.)

Korányi Sándor orvosi oklevelét Budapesten szerezte 1888-ban, de már 1884-től bonctani demonstrátor, 1887-től pedig gyakornok a kórbonctani tanszéken. Több alkalommal külföldön tanulmányozta az élet- és kórtani vizsgálatokat, többek között a Hoppe-Seyler strassburgi orvosi biokémiai intézetében is járt.

3. ábra A Korányi Frigyes által építtetett villa Balatonföldváron, ahol fia Sándor is szívesen tartózkodott

Visszatérve Magyarországra, az orvosi pályát 1889-ben édesapja belklinikáján kezdte. 1889-től egy évig élettant, szövettant és természettant oktatott helyettes tanárként az állatorvosi akadémián, 1893-ban a budapesti egyetemen magántanári habilitációt nyert idegrendszer kísérleti és gyakorlati kór- és gyógytana tárgykörből.

Felfutó szakmai sikerét azonban beárnyékolta a politika. A Magyar Hírlapban Schachter Miksa megjelentetett egy cikket az apák intézményeiben dolgozó fiúkról, utalva Korányi Frigyes klinikájára. Korányi Frigyes válaszolt ugyan a vádakra, de a szóbeszédből rendelet született, mely „megtiltja, hogy professzorok fiai atyjuk intézetében vagy klinikáján alkalmaz-

tassanak, mint asszisztensek vagy adjunktusok”. Pedig ekkor már komoly laboratóriumi vizsgálatokon volt túl Korányi Sándor ahhoz, hogy leírja a vese alulműködésének pontos magyarázatát.

Így került Bókay Sándor kórházába, a Stefánia-gyermekkorházba, ahol az idegbetegek rendelő orvosa lett, majd a Szent István kórház orvosaként, szerényebb körülmények között ugyan, de folytathatta kutatásait.

A Szent István Kórház I. Belgyógyászati klinikáján nevezték ki adjunktussá is, ahol rendkívüli tanárként oktatott és a számára felállított belső betegségek diagnosztikája elnevezésű tanszéket vezette.

1909-ben megtartotta akadémiai székfoglalóját, ugyanekkor apját a király bárói rangra emelte, amely apáról fiúra száll és közben kinevezték az újonnan létrehozott III. sz. Belgyógyászati Klinika iskolateremtő igazgató tanárává, ahol 27 évig, 1936-ig dolgozott.

Megházasodott és sorra születtek gyermekei is.

A klinika igazgatójaként megnyíltak a lehetőségei a kutatásra, de közbeszólt az első világháború. Hadikórházat vezetett a háború alatt, a klinika személyzete pedig szétszóródott. Nem kis feladat a háború után talpra állítani újra a kórházat, de rendkívüli szervező egyéniségével és külföldi adományokból sikerült.

Közben magánéleti traumák is sújtották. Első szülött fia, Sándor egy akkoriban gyógyíthatatlan autoimmun betegséggel küzdött, 29 évesen meghalt. Feleségétől elvált, megpróbált ugyan a munkába temetkezni, de 1931-ben jelentkezett az első anginás rohama, majd 1934-ben szívrohamot kapott, állapota folyamatosan romlott.

4. ábra Az idős Korányi Sándor

A pénzügyi válság okozta nagy egyetemi leépítések során intézményét megszüntették, őt pedig a hetvenedik életévét betöltvén nyugdíjazták egészségi állapotára hivatkozva. Agyvérzésben, Budapesten bekövetkezett haláláig – 1944. április 12. – visszavonultan élt, idősebb lánya gondozta.

Egy zűrzavaros időszakban halt meg, így méltó temetése sem lehetett. Néhány tanítványa volt jelen végső búcsúztatásán.

5. ábra Budapesti Kerepesi temető jobb árkádsorán található a Korányi Család síremléke.
(Ligeti Miklós alkotása)

A volt klinikájának épületében ma a Semmelweis Egyetem I. sz. Belgyógyászati Klinika működik, az akkori Ludoviceum utca ma az ő nevét viseli.

6. ábra Bp. VIII. Korányi Sándor utca 2. a SE I. Belgyógyászati Klinika épülete

Első az első között

Már a klinikai tanulmányok megkezdése előtt Claude Bernard hatására alkalmazott élettannal foglalkozott, felismerve, hogy a jövő orvostana az „alkalmazott physiologián” nyugszik. Claude Bernard tanítványaként Goltz strassburgi élettani intézetében dolgozott, ahol Jacques Loebbel az idegfiziológia területén végzett együttes munkájukból több tudományos publikáció született. A jövőbeni kutatásait egy 1890-ben végignézett veseműtét határozta meg, amikor is a vese működésének tanulmányozására nyílt lehetősége.

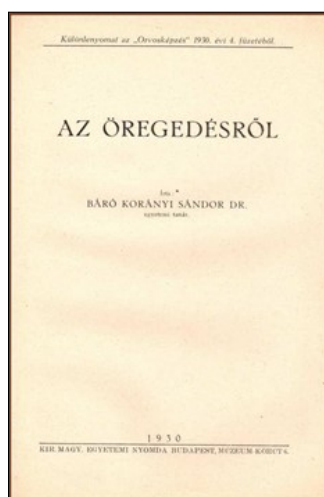
A tuberkulózis akkoriban népbetegségnek számított, így az 1920-as években a BCG-oltások kezdeményezőjeként is ismert lett a neve. A TBC a szegénység jele és nem csupán kórházi kérdés, hanem társadalmi probléma, melynek megoldása túlnyúlik az orvosi szakmán... valotta.

Elsők között alkalmazott fizikai-kémiai módszereket az orvoslásban és alapvető kutatásokat végzett a vesebetegségek terén. Az elképzelései szerinti új és európai csúcshívonalú III. sz. Belklinikán megszületett a világhírt jelentő Korányi-féle funkcionális vesediagnosztika, a legkorszerűbb fizikai-kémia vizsgálatokra alkalmas laboratóriumokkal, állatműtőkkel.

Elsőként határozta meg a veseelégtelenség fogalmát, a korszerű veseélettan és -kórtan nemzetközileg elismert alakjaként. Felismerte és bevezette a vesék koncentrációképességének vizsgálatához a vizelet fagyáspont csökkenésének mérését, amit később az egyszerűbb faj-súlymérés váltott fel. Kutatásai tették lehetővé a diffúz kétoldali vesebetegségek funkcionális vizsgálatát.

Munkássága a belgyógyászat csaknem minden területére kiterjedt. Sokat foglalkozott a szív, a keringés betegségeivel, a magas vérnyomás, a vörösvértetek magas számának (polyglobulia) kóroktanáival. Elsőként állapította meg az oxigén parciális nyomásának szerepét a magaslati vörösvértetszámok kialakulásában.

Elsőként alkalmazott cytostatikumot a leukémia kezelésében, osztályozta a vérzékenységeket, (haemorrhagias diathesis) de írt az öregedésről, az alkatról és a homeopathiáról is.

7. ábra Korányi Sándor műve az öregedésről

Korányi Sándor érdeme volt – az akkor forradalmi jelentőségű – funkcionális szemlélet bevezetése az orvoslásba, az alaptudományok és alapkutatás beépítése a klinikai munkába és az orvosi tevékenység magas etikai szintű művelése. Mindezek oktatása, meghonosítása a hazai orvoslásban, a Korányi-iskola kiteljesítésében. Magyar Imre mondta: „A Korányi Sándor iskolának nem szigorúan tudományos, de azzal egyenértékű szempontja a beteg emberrel történő alapos és emberi, humanista tendenciáktól áthatott bánásmód lett, mely ennek az iskolának a tagjait nem csupán jó kutatókká, hanem jó orvosokká tette.”

Tanítványainak tudhatta Bálint Rezsőt, Haynal Imrét, Hetényi Gézát, Magyar Imrét vagy Rusznyák Istvánt, akik még hosszú évekig voltak a magyar belgyógyászat és orvosképzés meghatározó szellemei. Közvetítésükkel élt tovább és öröklődött a „betegközpontú” Korányi-iskola etikai tanítása. „Nagy tudásra van szükségük ahhoz is, hogy a kultúra krízisének mai korszakában meg ne inogjanak és kiküzdjék maguknak azt a helyet a társadalomban, az ál-

lamban, amelyre az orvosi rendnek mai megaláztatásából, megnyomorításából vissza kell térnie.” Korányi Sándor a medikusaihoz,(1935)

Közélet, publikálás

1927-től az egyetem orvoskara képviselőjében felsőházi tag, s így sokat tett az orvostudományi kutatások, az orvosképzés és továbbképzés érdekében, de érzékeny volt a szociális és népegészségügyi kérdésekre is.

A Magyar Tudományos Akadémiának 1915-ben levelező, 1935-ben tiszteletbeli, majd 1937-ben rendes tagja lett.

Tagjává választotta a hallei Leopoldina Német Természettudományi Akadémia, illetve tiszteletbeli doktorává több egyetem: Breslau (1930), Lyon (1932), Szeged (1933,) Pécs és Athén.

Számos publikációja ismert. Többek között szerzője „A központi idegrendszer tipicus diagnosztikája”, és „Az Ideggyógyászat alapvonalai” című könyveknek, de munkatársa volt „A Belgyógyászat kézikönyve, a Magyar Orvosi Archivum, az Orvosi Hetilap és a Pallas Nagy Lexikon”-ának is.

Három jelentős cikke, Vizsgálatok a vizeletelválasztó rendszer működésére vonatkozóan (Magyar Orvosi Archivum, 1894), A leukaemia kezelése benzollal (Orvosi Hetilap, 1912), Élettan és orvosi tudomány (Orvosképzés, 1932), illetve az öregedés lényegére vonatkozó megállapításai máig időszerűek. Az Ő emlékére rendezik évente a Korányi Sándor Hipertónia – Nefrológia napot.

Felhasznált irodalom:

- Dr. Fazekas Árpád: A nyíregyházi Erzsébet Közkórház Centenárium: 1899 - 1999. – Nyíregyháza, 1997.- p.: 206
- A legnagyobb magyar belgyógyász: Korányi Sándor In.: Amiről az orvos nem mindig beszél 2021. június p.: 49-51.
- <http://www.bel1.semmelweis.hu>
- <https://www.doki.net/tarsasag/nephrologia/hirek.aspx?&nid=35813&cid=32>
- <https://koranyiandras.hu/baro-koranyi-frigy-es-a-koranyi-orvosdinasztia/>
- <http://orvostortenet.hu> Magyar Imre: Korányi Sándor. Bp., 1970. Akadémiai. (A múlt magyar tudósai)
- Képek: <https://docplayer.hu/104795745-Koranyi-sandor-szuletesenek-150-evfordulojan.html> és az Internet

A Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Karának egykori munkatársa Kellermann Emil (1896-1944)

Dr. Gracza Tünde

PTE ETKK Pekár Mihály Orvosi és Élettudományi Szakkönyvtár

E-mail: tunde.gracza@aok.pte.hu

A *Munkatársak Archivumáról* már írtunk az Orvosi Könyvtárak 2018. évi 4. számában. A Pécsi Tudományegyetem Általános Orvostudományi Kara orvosi könyvtárosai ezt az adatbázist azért hozták létre és frissítik naponta, hogy emléket állítsanak annak a sok-sok dolgozónak, akik valaha a karon tevékenykedtek. Az adatbázis az egyetemi intranet hálózatán keresztül érhető el a <http://archive.aok.pte.hu/> oldalon. Ötletünket 2018-ban azért osztottuk meg az orvosi könyvtáros kollégákkal, mert úgy gondoltuk/gondoljuk, hogy az igen nagy és szisztematikus kutatómunka eredménye hiánypótló, és az anyaintézmények, kórházak, rendelőintézetek, kutatóközpontok, országos intézmények, stb. számára rendkívül fontos, érdekes, hasznos forrássá válhat. Ki ne érdeklődne a múltja iránt, ki ne szeretne megállni és emlékezni – ha csupán néhány percre is – eseményekre, személyekre?

Az adatbázisban található életrajzi adatokat nagyon sok forrásból gyűjtöttük össze. Felhasználtunk nyomtatott és digitalizált tanrendeket, évkönyveket, jubileumi kiadványokat, monográfiákat, visszaemlékezéseket, hozzátartozók által közölt adatokat és az interneten megtalálható információkat. Sok esetben csupán néhány apró részletből egy meglehetősen hiányos mozaikot sikerült összeállítanunk egy-egy személy életéről, tragikus sorsáról. Munkánk során a legnehezebb – de egyben a legérdekesebb – feladat ábrázolást/fotót találni valakiről, akit lehet, hogy már a kortársak is minél előbb elfelejteni/elfelejtetni akartak/próbáltak! Az alábbi életrajzban is ez volt a legnagyobb kihívás egészen addig, amíg tovább kutatva rábukkantunk dr. Kellermann Emilre, a festőművészre. Köszönetet szeretnénk mondani az adatok kiegészítéséért Butschli Péter bonyhádi könyvtáros kollégánknak, a családatos minőségű képekért pedig Nagy András osztályvezető főmuzeológusnak.

Kellermann Emil

Villány, 1896. 01. 28. – Auschwitz, 1944.

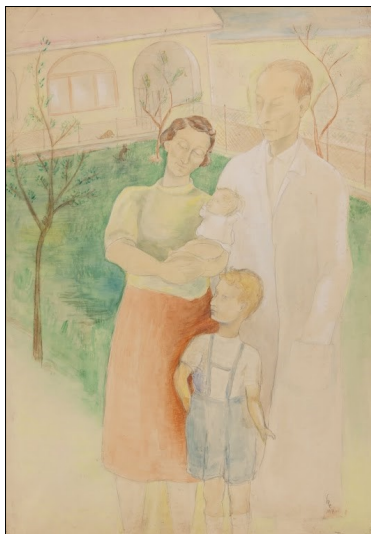
1924-ben szerzett orvosi diplomát a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemen.
 Szakvizsga: belbetegségek, Röntgen- és rádióugyarság eljárások
 A Belgyógyászati Klinikára belépett: 1924
 Orvos a pécsi belklinikán, tanársegéd.
 1932-ben feleségével Fehér Ida gyermekgyógyással közös rendelője volt a Felső-Malom ucca 3. szám alatt.
 1933-ban a Baranya vármegyére vonatkozó jegyzékben mint Pécssett praktizáló belgyógyász, röntgenorvos szerepel.
 Később (1934-ben) magánorvos Pécssett.
 "A M. kir. Erzsébet Tudományegyetemen 1924. május 19-én avatták orvosá. 1924–1932 között a pécsi belgyógyászati klinikán volt gyakornok, majd tanársegéd. Később Dorogon, a Szent Borbála bányakórházban dolgozott, majd Tatán és ismét Pécssett. Orvosi munkája mellett autodidakta festőként rendszeres kiállításoként szerepelt a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának kiállításain. 1943-ban önálló kiállítása nyílt a budapesti Tamás Galériában. 1944-ben a pécsi gettóból deportálták, s Auschwitzban halt meg. Megmaradt művei Martyn Ferenc közbenjárásával a Janus Pannonius Múzeumba kerültek."
 "Autodidakta festőként rendszeres kiállításoként szerepelt a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának kiállításain. 1943-ban önálló kiállítása nyílt a budapesti Tamás Galériában. Az 1946-os kiállítása után a megmaradt művei Martyn Ferenc festőművész közbenjárására a pécsi múzeumba kerültek."
 "A művész a két háború közötti időszakban a rangos Tamás Galériában állított ki, amely annak a korszaknak egyik mérvadó kulturális intézménye volt, a háború után azonban Kellermann munkássága teljesen feledésbe merült. Életművének a Janus Pannonius Múzeumban őrzött darabjaival egy eddig felfedezetlen, a magyar szürrealizmus és grotesk expresszionizmus egyik izgalmas, méltatlanul árnyékban maradt alkotója."

Egyetem	Intézet	Beosztás	Időszak
M. kir. Erzsébet Tudományegyetem Orvostudományi Kar	Belgyógyászati Klinikai	díjtalan gyakornok	1925/1926 II. félév-
M. kir. Erzsébet Tudományegyetem Orvostudományi Kar	Belgyógyászati Klinikai	fizetéstelen tanársegéd	1931-1932 II. félév

A dr. Kellermann Emilről készített rekord a Munkatársak Archivumában

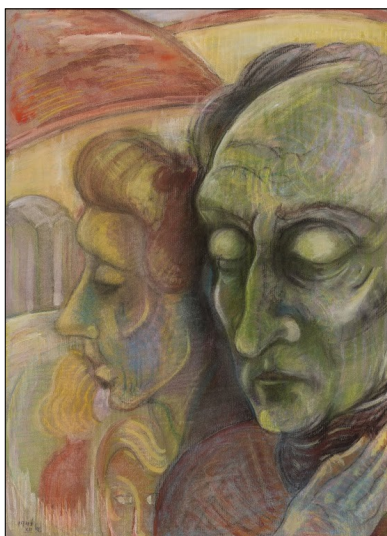
125 éve, 1896. január 28-án Villányban született a tragikus körülmények között, feleségével és kisgyermekével együtt Auschwitzban meggyilkolt Kellermann Emil orvos, festőművész. Alábbi képeket a családjáról készítette dr. Kellermann.

Család (1937) - pa,c,,a

Valószínűleg 1937/1938-ban készülhetett a kép pa,c,a

Ketten (1941) - pa,p

Diákéveit a Pécsi Állami Főreáliskolában kezdte, majd a pécsi Kereskedelmi Tanintézetében folytatta. 1924-ben szerzett orvosi diplomát a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemen és még abban az évben a Belgyógyászati Klinika gyakornoka, majd tanársegédje lett. 1927-ben Pé-

csett kötött házasságot Fehér Ida (1902-1944) orvosnővel, aki szintén karunk munkatársa is volt; 1928-1932 között a Gyermekklinikájának díjtalan gyakornokaként tevékenykedett. 1929-ben gyermekorvosi praxist nyitott a Majorossy utca 1. szám alatt. Kellermann Emil 1928-ban belgyógyász szakorvosi címet szerzett. Ugyanez év július 1-jén belgyógyász orvosi rendelőjét szintén a Majorossy – volt Sörház utca – 1. szám alá helyezte át. 1932-től feleségével Fehér Ida gyermekgyógyásszal közös rendelőt működtetett a Felső-Malom utca 3. szám alatt. 1933-ban a Baranya vármegyére vonatkozó jegyzékben mint Pécssett praktizáló belgyógyász, röntgenorvos szerepel.

Tagja volt az Erreth János főispán elnökletével 1907-ben alapított Pécsi Tuberkulózis Ellen Védekező Egyesületnek.

Az Orvosi Hetilapban és a Budapesti Orvosi Újságban megjelent cikkei közül néhány:

- Vizsgálatok a fractionált próbareggelivel. OH. 1928. 72. 4.; 5.
- Pacyl (cholin-készítmény) hatása a hiányos gyomorelválasztásra. BOU. 1931. 29. 2. 42.
- A csökkent gyomorelválasztás gyógyítása cholinkészítményekkel. BOU. 1931. 29. 36. 931-936.

Próbareggeli (1943) - pa.,c.,a

Kellermann Emilre nem csupán, mint egyetemi orvosra és pécsi belgyógyászra emlékszünk. 1928-tól megtalálható a neve a napilapok „Irodalom - Művészet” rovataiban. A korabeli újságok így írtak róla:

"Orvosi munkája mellett autodidakta festőként rendszeres kiállítóként szerepelt a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának kiállításain. 1943-ban önálló kiállítása nyílt a budapesti Tamás Galériában. 1944-ben a pécsi gettóból deportálták, s Auschwitzban halt meg. Megmaradt művei Martyn Ferenc közbenjárásával a Janus Pannonius Múzeumba kerültek."

„Kellermann Emil főhivatására nézve orvos és hivatása alapérzését: a megértő, szánakozó magatartást beleviszi kisemberek kicsinyes világát ábrázoló képeibe is. Erős hajlandósága van a groteszk meglátására és karrikírozó hangsúlyozására, de minden emberivel való

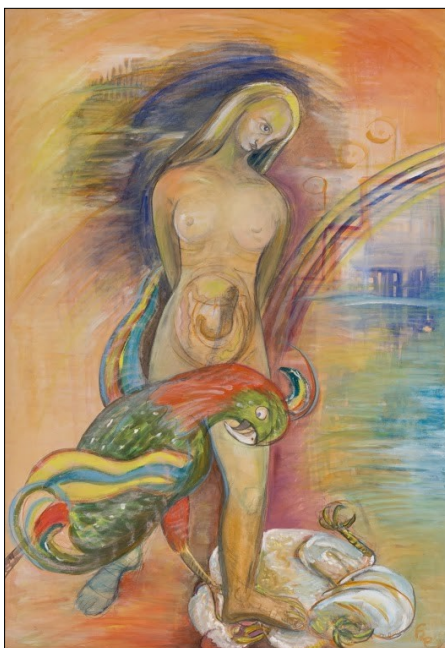
együttérzése folytán ez nem fajul el csufondáros torzítássá. Képein az élet elesettjei, elnyűtt kispolgárok, vánnnyadt proletárbetegek jelennek meg mindennapos környezetükben. Mostani képein is karakterisztikus alakjait örökítette meg vasámapdélutáni kártyázásuk közben..."

Kellermann dr. „karakterisztikus alakjai kártyázásuk közben” 1943/1944-ből

"Autodidakta festőként rendszeres kiállítóként szerepelt a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának kiállításain. 1943-ban önálló kiállítása nyílt a budapesti Tamás Galériában. Az 1946-os kiállítása után a megmaradt művei Martyn Ferenc festőművész közbenjárására a pécsi múzeumba kerültek."

"A művész a két háború közti időszakban a rangos Tamás Galériában állított ki, amely annak a korszaknak egyik mérvadó kulturális intézménye volt, a háború után azonban Kellermann munkássága teljesen feledésbe merült. Életművének a Janus Pannonius Múzeumban őrzött darabjaival egy eddig felfedezetlen, a magyar szürrealizmus és groteszk expresszionizmus egyik izgalmas, méltatlanul árnyékban maradt alkotója."

Talán a harmincas évek végén készíthette a „kakadus” képet

Vonulás (1941) p.p.¹

A Rippl-Rónai-képekről ismert „Piacsek bácsi” unokája, a pécsi művészeti élet meghatározó személyisége Martyn Ferenc (1899-1986) festőművész 1940-ben írta – és az alábbi karikatúrát is akkor készíthette – dr. Kellermannról:

„... két, pontosan meghatározott életet él, az orvosét és a festőét. Esténként, amikor leteszi orvosi szerszámain, amikor elhagyja a rendelőt, festőzubonyban, krétával a kezében, állványa előtt folytat egy másik fajta életet és mesterséget. Nem is tudom, nyilván ő sem, miért ragaszkodik e külön erőfeszítéshez, hiszen kiállításokon keveset szerepelt, műveitől nem vált meg... Tulajdonképp autodidakta; abban az időben, amikor visszatértünk a háborúból, komolyan foglalkozott a tervvel, hogy fölcsap rajzolónak. De nyilván, nem elégítették ki a napicikkekhez készülő illusztrációk. Hamarosan rájött arra, hogy elképzeléseihez, az inspirációhoz komoly tudásra van szükség, hogy azt kifejezhesse. Iskolák helyett festők társaságát kereste. Kezdetben természet után rajzolt...” Sajnos ezeket a képeket csak a 2014-ben Pécsen kiadott *Négy festőművész* című könyvből ismerhetik meg az érdeklődők. A könyv szerkesztője Nagy András főmúzeológus sem tudta azokat elküldeni nekem. A pécsi Modern Magyar Képtár állan-

¹ Megrázó hangulatot árasztó kép/vízió. A bal oldali fehér ruhás nőalakba szőke leányka és nagybacska fiúcska kapaszkodik...]

dó kiállításán – dacára, hogy annak megnyitóján 1942. januárjában Aba-Novák Vilmos, Egry József, Martyn Ferenc (még sorolhatnánk...) műveivel együtt állították ki – sem kaptak helyet alkotásai. E cikk írásakor – szabadságotól miatt – nem sikerült a pécsi Janus Pannonius Múzeum raktárába bejutni, lefényképezni őket.

Ahogy az alábbi idézetekből is kiderül dr. Kellermann képeinek művészi értéke vitatható, nem tartozik a „legnagyobb” festők közé, de témájuk miatt pótolhatatlan jelentőségűek azok számára, akik a 2. világháború előtti évtizedek átlagemberének életét szeretnék megismerni. Számomra azért is kedvesek, mert nagyapám dr. Gracza Illés is pont ezekben az években praktizált a bácskai Rémen, majd Hercegszántón. Házi beteglátogatásai alkalmával hasonló élményei lehettek. A képeket nézegetve azok az esti sétáim is eszembe jutnak, amikor a lakásokban már kezdik felkapcsolni a világítást, de a redőnyök, spaletták még szabad „bebámulást” engednek és bizony olyankor a kíváncsiságom sokszor felülkerekedik az illendőségen.

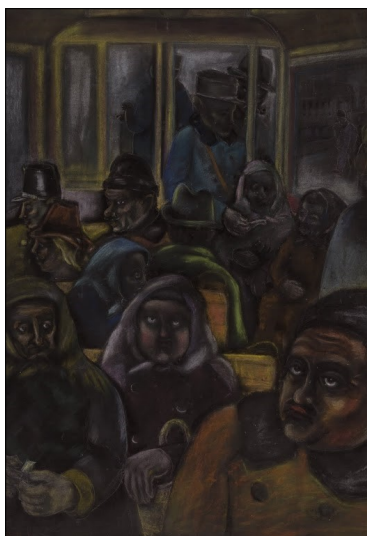
Öregasszony (1943) pa,o,t

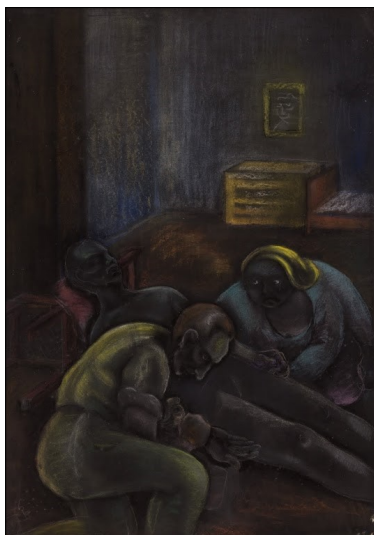
Öreg béres (1943) pa,o,t

Vélhetően Martyn Ferenc is a hétköznapi pillanatok, a negyvenes évek „semmi különös” történéseinek, eseményeinek hű tudósítóját látta meg Kellermannban. „Fölfedezte aztán azt az

anyagot, amit szívesen neveznék a mindennapi élet csodáinak, a kis, szürke emberek életében rejlő nagyszerű élményeket, melyeknek föl kutatásában nyilvánvalóan segített az orvos..."

A pécsi villamoson (1938) - p.p.²

A halott körül (1938) - pa,p.²

De mert festő számára legfontosabb a kolléga ítélete, Kellermann régóta keresi a Budapesten élő művészek ismertségét és azok — egy Kmetty János például — igaz megbecsüléssel fogadták... Végül, nem utolsónak különben, figyelemre méltó, hogy a pécsi orvos képei Párisba is elkerülték és rue de Seine galériáinak egyike vállalta azok kiállítását."

1943-ban 47 képét mutatták be a budapesti Tamás-Galériában, melyről a korabeli sajtó tudósított: „A Tamás-Galéria kiállításán egy finom színskultúrájú, érdekes amatőr-festő: Kellermann Emil dr., pécsi orvos mutatkozik be. Legtöbb képe a lényeg megragadásában és közvetlen kifejezésében rendkívül komoly, meglepő tehetséget árul el."

1944 telén a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága rendezvényeként Martyn nagy körültekintéssel megrendezett kiállításán 39 művész – köztük Kellermann Emil –, 137 alkotását mutatták be az érdeklődőknek.

² 1938-ban több képet is készített „az ultramarin és kénsárga pasztellszínek kontrasztjának kihasználásával”, amiért a korabeli sajtó a „misztikus színhatások kedvelője”-ként emlegette.

„Egyébként Kellermann Emil nevével Weöres Sándor Csöngén, 1945. július 24-én kelt, Fülep Lajosnak Zengővárkonyba írt levelében egy felsorolásban találkoztam. [Egy Tüskés Tiborral 2010-ben készített interjúban olvasható] Weöres még a háború befejezése előtt Pécssett ismerkedhetett meg Kellermann Emillel, mert most azt írja: „Kérem Professzor Urat, ha tud valamit Wiesenberg Kláriról [Martyn Ferenc felesége], Berger Ottiról [Louis Berger francia művészettörténész lánya, aki Magyarországra került], Kellermann Emilről és hozzátartozóikról: írja meg nekem; róluk ősz óta [Weöres a deportálásukra céloz] nem hallottam semmit.”

1948-ban a Szabad Művészet Pécsi Csoportja közreműködésének köszönhetően a Városi Múzeum egy új helyiséggel bővül, melyben Kellermann Ede 25 festménye kapott helyet állandó jellegű letétként.

Látogatás (1943) - p.o.t.

Az ágy szélén üldögélő hölgyről 1943-ban készülhetett a kép

2014. július 4-én a pécsi és a baranyai zsidóság deportálásának 70. évfordulója alkalmából négy festőművész – Károly Ernő, Kellermann Emil, Király Lajos és Rodler Judit – alkotásai-ból kiállítás nyílt a pécsi Múzeum Galériában. Ebből az alkalomból jelentette meg a Janus Pannonius Múzeum és a Pécsi Zsidó Hitközség a *Négy festőművész* című kötetet, melynek címlapján Kellermann kép – *Négyen az asztalnál* – látható.

Források megjelenésük sorrendjében:

- A Pécsi Állami Főreáliskola Értesítője az 1906-1907. tanévről. I) A tanulók érdemsorozata. p. 124.
- Iskolai értesítők, Pécs. Városi kereskedelmi középiskola, Pécs, 1910. p. 81.
- Házasságkötések. Pécsi Napló, 1927. 36. 184. 7.
- Uj pécsi szakorvos. Dunántúl, 1928. 18. 153. 6.
- Hézag: Őszi kiállítás a Belvárosi Kath. Körben. Pécsi Napló, 1928. 37. 259. 11.
- Nikelszky G.: A Pécsi Képzőművészek Társaságának képkiállítása a Kovács-féle Vigadóban. Pécsi Napló, 1929. 38. 239. 11.
- N[ikelszky] G.: Áll a szép őszi tárlat a Vigadóban. A pécsi képzőművészek képkiállítása. Pécsi Napló, 1930. 39. 267. 10.
- Nagy érdeklődés nyilvánul meg a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának jubiláris kiállítása iránt. Pécsi Napló, 1932, 41. 72. 2.
- A Pécsi Tuberkulózis Ellen Védekező Egyesület. Dunántúl, 1934. 24. 113. 8.
- K. J.: Nagy érdeklődés nyilvánul meg. A Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága őszi kiállítása iránt. Pécsi Napló, 1935. 44. 294. 43.
- K. J.: Állandóan fokozódó érdeklődés nyilvánul meg a Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társasága tavaszi kiállítása iránt. Pécsi Napló, 1936. 45. 138. 5.
- Acházt I.: A Pécsi Képzőművészek és Műbarátok Társaságának őszi kiállítása. Dunántúl, 1938. 28. 235. 6.
- Martyn F.: Kellermann Emil dr. műtermében. Pécsi Napló, 1940. 49. 62. 2.
- Nikelszky G.: A pécsi képzőművészek őszi tárlata a Pécsi Katolikus Körben. Dunántúl, 1941. 31. 245. 7.
- Megnyílt a „Modern Pécsi Képtár”. Pécsi Napló, 1942. 51. 21. 4.
- Kellermann Emil dr. budapesti kiállításának sikere. Pécsi Napló, 1943. 52. 34. 7.
- Dr. Kellermann Emil képkiállítása Budapesten. Dunántúl, 1943. 33. 31. 7.
- A Szabadszervezet közleményei. A Pécsi Csoport. Szabad Művészet, 1948. 2. 1. 32.
- Tüskés T.: Búcsú a betűktől - Pécs, Rét utca kettő. Jelenkor, 2010. 53. 7-8. p. 808.
- Négy festőművész : Király Lajos, Roder Judit, Károly Ernő, Kellermann Emil. Szerk. Nagy András. Pécs, 2014.

Rövidítések:

a: akvarell

c: ceruza

p: pasztell

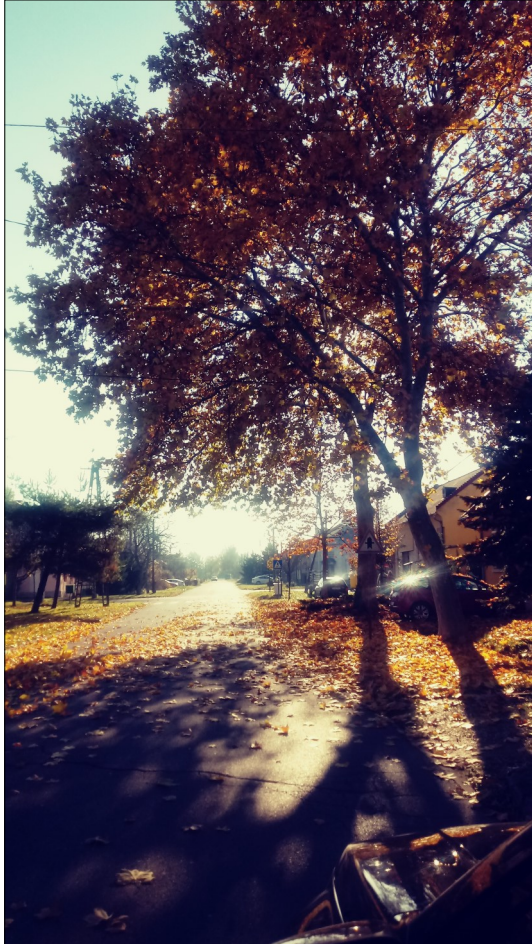
pa: papír

o: olaj

t: tempera

Őszi hangulatok
Gacsályi Tölgyesi Ágnes
E-mail: g.tolgyag@gmail.com

Kedves leendő Szerzőink! Az Orvosi Könyvtárak rovatainak, és azok röviden megfogalmazott tartalmainak alábbi felsorolásával szeretnénk biztatni Önöket arra, hogy ha van mondanivalójuk, osszák meg velünk!

Előre is köszönjük: Szerkesztők

- **HÍREK / NEWS** – Rövid tudósítások a könyvtáriüggel, egészségüggyel, kórházüggyel, stb. kapcsolatos újdonságokról.
- **MOKSZ / HMLA** – Cikkek a MOKSZ egészét érintő általános kérdésekről.
- **ESEMÉNYEK / EVENTS** – Általános tudósítások a MOKSZ szervezte rendezvényekről.
- **HONLAP / HOMEPAGE** – A MOKSZ honlapjának érdekességeiről, újdonságairól.
- **KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS / EDUCATION, TRAINING** – Általános tudósítás a MOKSZ szervezte képzésekről, továbbképzésekről.
- **BESZÁMOLÓK / REPORTS** – Tudósítások szakmai eseményekről.
- **KIÁLLÍTÁSOK / EXHIBITIONS** – Beszámoló a MOKSZ tagjai által készített kiállításokról, vagy más – egészségüggyel, vagy könyvtárral kapcsolatos – kiállításról.
- **TUDOMÁNYMETRIA / SCIENCE METRICS** – Újdonságok a tudománymetria témaköréből.
- **EREDETI KÖZLEMÉNYEK / ORIGINAL ARTICLES** – A szerzők által elért új tudományos eredményekről szóló közlemények.
- **ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNYEK / REVIEW ARTICLES** – Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért kutatási eredmények összegzése.
- **REFERÁTUMOK /REVIEWS** – Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával.
- **INNEN-ONNAN / FORM HERE AND THERE** – Közérdeklődésre számot tartó projektek/jelenségek/események az orvosi könyvtárak illetve az egészségügy, orvostudomány életéből.
- **ÉRDEKESSÉGEK / CURIOSITIES** – Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások.
- **ELMONDOM HÁT MINDENKINEK / SO I WILL TELL IT EVERYONE** – Lehetőség az elszánt, nyitott, bátor munkatársak számára, hogy véleményüket, gondolatukat, hozzáállásukat a világ dolgaihoz megoszthassák.
- **ÉVFORDULÓK / ANNIVERSARIES** – Projektek/jelenségek/események/híres emberek/könyvtárosok jubileumai az orvosi könyvtárak illetve az egészségügy, orvostudomány életéből.
- **KÖZTÜNK ÉLNEK / LIVING AMONG US** – A környezetünkben élő érdekes emberekről, orvosi/egészségügyi vonatkozású személyekről szóló riportok, tudósítások.
- **ELŐDEINK / PREDECESSORS** – Már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjairól szóló emlékek.
- **LÉLEK-HÚROK / SOUL STRINGS** – Tudósítások a művész vénával rendelkező, köztünk élő orvosi könyvtárosokról.
- **ÖTLETBÖRZE / BRAINSTORMING** – Trükkök, könyvtári jógyakorlatok bemutatása, amelyek segítenek túlélni, fejlődni.
- **NÉVJEGY / CARDS** – Bemutatók a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára.
- **NEKROLÓG / NECROLOGY** – A valaha MOKSZ tagkönyvtárban dolgozó elhunyt munkatársaink életútjáról szóló emlékezés.
- **ÜNNEPI GONDOLATOK / FESTIVE THOUGHTS** – Az éppen aktuális ünneppel kapcsolatos írások.

A folyóirat célja:

Az Orvosi Könyvtárak folyóirat célja aktuális orvosi könyvtárosi, könyvtárszakmai és egészségügyi témájú információk közlése. Ezen belül megjelentet eredeti és összefoglaló közleményeket, beszámolókat, híradást ad szakmai képzési lehetőségekről, úti jelentéseket, MOKSZ tagkönyvtárakat érintő híreket közöl, valamint az orvos és könyvtáros szakma képző intézményeinek hallgatói számára publikálási lehetőséget biztosít, közli a hallgatók írásait, illetve azok kivonatát. A kéziratok elbírálásának, illetve elfogadásának joga a szerkesztőséget illeti. Az eredeti közlemények elbírálása peer-review rendszerben történik.

Kéziratok beküldése:

A kéziratokat a szerkesztőség a gracza.tunde@lib.pte.hu e-mail címen fogadja. Az eredeti közlemények Orvosi Könyvtárakban való publikálásának feltétele, hogy a cikk korábban még nem jelent meg és az Orvosi Könyvtárakhoz való benyújtással egy időben máshova még nem került beadásra, valamint a kézirat benyújtását valamennyi szerző jóváhagyta és a közlemény a Helsinki deklaráció (1975, revízió 2008) előírásainak megfelel.

Az eredeti közlemények szerkezete:

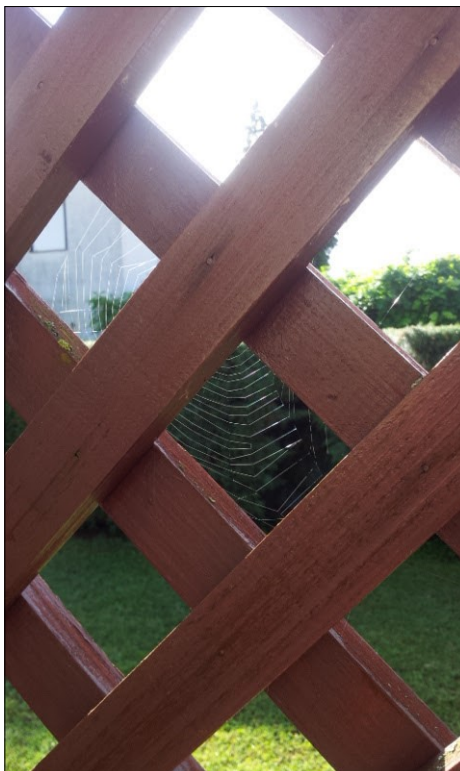
A címdalton magyar és angol nyelvű cím, szerző(k) neve és munkahelye(i) (a szerző neve mellett felső indexszel jelölve); magyar és angol nyelvű összefoglaló max. 80-80 szó terjedelemben, megfogalmazásában a közlemény lényegét megragadó és annak szerkezetét követő; magyar és angol nyelvű kulcsszavak (max. 4-4); rövidítések jegyzéke (angol nyelvű rövidítések lehetőség szerinti lefordításával); szöveg (bevezetés, cél, módszer, eredmények, discussio/megbeszélés); irodalomjegyzék (Vancouver stílus); táblázatok, ábrák; táblázatok és ábrák jegyzéke; levelező szerző elérhetősége.

A folyóiratban megjelent közlemények a Creative Commons Nevezd meg! 4.0 nemzetközi licenc feltételeinek megfelelően használhatók fel. (<https://creativecommons.org/>)

A Szerkesztőség címe: 7624 Pécs, Szigeti út 12.

A megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

For the content of the articles the authors are responsible.

Fotó: Gracza Tünde

Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének
negyedévenként megjelenő hivatalos lapja
ISSN 2061-036X (Nyomtatott)
ISSN 2061-0378 (Online)
Honlap: <http://mokszo.org>
Facebook: <https://www.facebook.com/orvosikvtarak>
Kiadja: A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége
1088 Budapest, Mikszáth tér 5.
Tel: +36 1 3545369
Felelős kiadó: Szluka Péter
Felelős szerkesztő: Dr. Gracza Tünde
Szerkesztőbizottság:
Dr. Gracza Tünde
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Gacsályi Tölgyesi Ágnes
E-mail: g.tolgyag@gmail.com
Pogányné Dr. Rózsa Gabriella
E-mail: prg1971.05.29@gmail.com
Szerkesztőség címe:
7624 Pécs, Szigeti út 12.
E-mail: gracza.tunde@lib.pte.hu
Adószám: 18230082-1-42
Nyomtatásban megjelenik 30 példányban
DOI: 10.18424/OK.2021.3

